

ΕΤΟΣ Α'. ΤΕΥΧ. Θ'. ΕΝ ΜΙΤΥΛΗΝΗ: 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1879.

Ἄλλ' ἔστι χαλεπὸν λέγειν περὶ οὐτουοῦν
μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν· πάντα
γὰρ ἐπίσασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. Πλά-
των Λάχ. 182. Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ,
ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΜΕΤΕΧΕΙΡΙΖΟΝΤΟ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ
ΟΙ ΚΡΙΝΟΝΤΕΣ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΑΓΙΚΟΥΣ ΠΟΙΗΤΑΣ.

Α'. Ὁ Ὀβελός.

Ὁ Ὀβελός, καλούμενος καὶ Ὀβολός καὶ Ὀβελί-
σκος, ἐγράφετο πρὸ στίχων ὑπόπτων· ὅθεν ὀβελίζειν
= χαρακτηρίζειν τι ὡς νόθον, ἢ κατὰ τὸν Ἰσίδωρ. Orig. 1,
20, 3. quasi sagitta jugulare atque confodere. Περὶ δὲ τοῦ

σχήματος καὶ ὀνόματος αὐτοῦ ὁ Ἐπιφάνιος λέγει, ὅτι «Παραπλησίως γράφεται τῇ καλουμένῃ γραμμῇ. Ὁ βελός δὲ κέκληται κατὰ Ἀπτικὴν χρῆσιν. Ἄλλοις δὲ καλεῖται δόρυ, ὃ ἐστὶ λόγχη». Κατὰ τὸν Ἡσύχ. λέξ. Ῥάβδοι ὠνομάζετο καὶ ῥάβδος.» Ὅτε δὲ στίχοι δὲν ἦσαν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, τότε εἰς αὐτοὺς παρέθετον «ὄβελόν καὶ ἀστερίσκον, ὄβελόν δὲ περιεστιγμένον πρὸς τὰς εἰκαίους ἀθετήσεις (Ἰδ. Διογ. Λαέρτ. 3. 69)», ἐξ οὗ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, ὁ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατράσι ἐν χρῆσει Ἀημνίσκος, τοῦ ὁποῦ το ἰσχυρὸν περιγράφει οὕτως ὁ Ἐπιφάν. «Ἀημνίσκος σημεῖόν ἐστι γραμμὴ μία, μεσολαβουμένη ὑπὸ κεντημάτων δύο κτλ.». Ἄν δὲ ἔπρεπε νὰ διαγραφῶσι πολλοὶ στίχοι, διὰ νὰ μὴ ὀβελίζωσιν ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως, ἔθετον πρὸ ὄλων τούτων τὸ Κεραύνιον.

B'. Ἀστερίσκος.

Ὁ ἀστερίσκος κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἰς Ἰλ. Ε. 733. σ. 599, 33 ἦτο ἀστέρος σημεῖον χιαστὸν ἔχων ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις στιγμὰς καὶ ἐτίθετο «ἐπὶ τῶν ἀριστα ἐχόντων ἐπῶν καὶ ἀστεροειδῶς οἰονεὶ λαμπόντων». Εὐρίσκειο δὲ καὶ εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Πλάτωνος πρὸς ἐνδειξιν συμφωνίας δογμάτων (ἰδ. Διογ. ἐνθ. ἀνωτ.) καὶ κατὰ τὸν Ἰσίδωρον (ἐνθ. ἐνωτ.), ὅπου ἦσαν κενά.

F'. Χίασμα.

Τὸ Χίασμα εἶχε σχῆμα τοῦ Χ. στοιχείου καὶ ἐκ τούτου παράγεται τὸ χιάζειν, χιασμὸς καὶ χιαστός. Ἀπαντᾶται δὲ εἰς τὰ σχόλια τοῦ Πινδάρου, Σοφοκλέους καὶ Ἀριστοφάνους καὶ δεικνύει ἄχρηστὸν τι ἢ *locum de cuius* *partium*. Ἐλαμβάνετο δὲ κατὰ Διογ. τὸν Λαέρτ. 3. 65 «καὶ πρὸς τὰς λέξεις καὶ τὰ σχήματα καὶ ὅλως τὴν Πλατωνικὴν συνήθειαν».

D'. Χρηστόν.

Τὸ χρηστόν, καὶ χρήσιμον καλούμενον, εἶχε σχῆμα τοῦ Χ μεσολαβοῦντος τοῦ Ρ. Ἐσημείοναν δὲ δι' αὐτοῦ καλὰ χωρία (*bonna dicta*) εἶτε κατὰ τὸ εἶδος, εἶτε κατὰ τὴν ὕλην, καὶ τὰς συλλογὰς τοιούτων χωρίων ὠνόμαζον Χρηστομαθείας. Μὲ αὐτὸ παραπλήσιον ἦτο τὸ περιεστιγμένον Χ, τὸ ὁποῖον εὕρισκον εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ καλλιγραφίας τοῦ Πλάτωνος. ἰδε Διογ. Λαέρτ. 3. 66.

E'. Ἀντίσιγμα.

Τὸ Ἀντίσιγμα ἐσήμαινεν, ὅτι στίχοι τινὲς πρέπει νὰ μετατεθῶσιν ἢ μετακινήθωσιν. Ἄν δὲ δύο στίχοι παραλλήλως κείμενοι ἐξέφροζον σχεδὸν τὸ αὐτὸ καὶ ἐδίσταζον, ἂν πρέπει ὁ ἕτερος αὐτῶν νὰ διαγραφῆ, παρέθετον εἰς αὐτὸν τὸ ἐστιγμένον ἀντίσιγμα, Περιεστιγμένον δὲ πρὸς τὰς διττὰς χρήσεις. Διογ. Λαέρτ. 3, 66.

ΣΤ'. Διπλῆ.

Ἐκ τῶν μάλιστα ἐν χρῆσει σημείων ἦτο ἡ διπλῆ, ἣτις ἐτίθετο, ὅπου ὁ Κριτικὸς εἶχεν ἀμφιβολίαν ἢ ἤθελε νὰ κάμη τιὰ σημείωσιν. Ἐσήμαινε δὲ ἐνίοτε καὶ τόπους ὑπόπτους. Εἰς τῶν δραμάτων τὰ χειρόγραφα ἐχρησίμευε, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ὑποκριτὰς τὴν ὀρθὴν διαίρεσιν τῶν προσώπων καὶ χορῶν. Καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διετήρησαν τοῦτο τὸ σημεῖον, διὰ νὰ διακρίνωσι τοῦ κειμένου τὰς παραπομπὰς ἢ μικρυρίας τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἡ διπλῆ ἦτο κοινὸν σημεῖον καὶ εἰς τὴν χρῆσιν κατὰ πάντα ὅμοιον μὲ τὸ C=σημεῖον. Ὅτε ὁ Ἀρίσταρχος ἤθελε νὰ δείξῃ τὰς διορθώσεις αὐτοῦ τὰς διαφορούσας ἀπὸ τὰς τοῦ Ζηνοδότου, ἐσημείωνε τοῦτο διὰ διπλῆς περιεστιγμένης.

Z'. Παράγραφος.

Ἡ παράγραφος εἶνε σημεῖον διαιρέσεως. Ἐτίθετο δὲ παρὰ τοῖς Πειητοῖς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν νέων τμημάτων τῶν ᾠδῶν, ἢ παρὰ τοῖς Δραματικοῖς ἰδίως εἰς τὸ τέλος τῶν διαφόρων ᾠδῶν τῆς ποιήσεως, στροφῶν ἢ καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν προσώπων. Συμπίπτει λοιπὸν πολλάκις ἡ χρῆσις αὐτῆς μετὰ τὴν τῆς διπλῆς. Καὶ τῶ ὄντι ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Θεουκυδίδου ταυτίζονται τὰ δύο ταῦτα σημεῖα· διότι λέγει, ὅτι «τριχῶς διεῖλε τὴν ἀρχαιολογίαν, εἰς τὰ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, εἰς αὐτὰ τὰ Τρωϊκὰ, εἰς τὰ ἐχόμενα αὐτῶν. Καθ' ἕκαστον δὲ μέρος διπλῆ παράγραφος κεῖται». Τὸ σχῆμα αὐτῆς περιγράφει ὁ Σχολ. τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτ. 253. «Παράγραφος, ἧς τὸ σχῆμα γραμμὴ τίς ἐστὶ βραχεῖα, ὡσπερ τινὰ στιγμὴν ἐν τῷ ἄκρῳ ἔχουσα». Ἡ παράγραφος λοιπὸν ἦτο παραπλήσιος μετὰ τῆ λον. Ἄλλ' εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἰσιδώρου ἀπαντᾶται τὸ σχῆμα τοῦ Γ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίθετον εἶναι τὸ 7. δηλ. ἡ λατινιστὴ καλουμένη *positura*, ἣτις ἐτίθετο εἰς τὸ τέλος, καθὼς ἡ παράγραφος εἰς τὴν ἀρχὴν τμήματός τινος.

H'. Παραπεριγραφή.

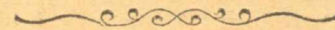
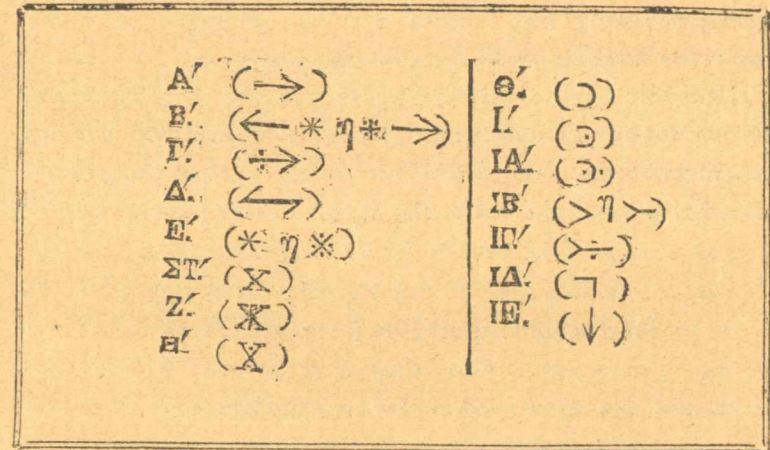
Ἡ Παραπεριγραφή ἀπαντωμένη εἰς τὰ δράματα ἦτο προσδιωρισμένη διὰ τοὺς ὑποκριτάς. Κατάγεται δὲ ἀμέσως ἐξ αὐτῶν τῶν Δραματικῶν ποιητῶν, οἵτινες δι' αὐτῆς ἐσήμαινον πῶς ἔχουσι νὰ πράξωσιν ἐν τῇ παραστάσει οἱ ὑποκριταί. Ὅθεν καὶ εὐρίσκεται ἐνίοτε ἐν τῷ κειμένῳ, π. χ. παρὰ Ἀριστ. Ἀχαρν. 112 καὶ Ὀρν. 222. ἐκδόσ. Βεγκέρου, ὅστις τὸ ἀνανεῦει καὶ αὐλεῖ ἐδέχθη ἐν παρενθέσει εἰς τὸ κείμενον. Δυνατὸν ὅμως νὰ προσετέθησαν ἔπειτα καὶ ὑπὸ τῶν Κριτικῶν ἢ Ἑρμηνευτῶν.

Ἐκτὸς τούτων τῶν σημείων ἦσαν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων ἡ πληθὺς ἐκίνησε νὰ συντάξωσιν τινες τῶν ἀρχαίων ἰδίως

συγγράμματα Περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων ὡς ὁ Διογενιανὸς, Ἀριστόνικος καὶ ἄλλοι. Τὰ πλεῖστα ὅμως αὐτῶν δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, καὶ τὰ ὀλίγα δὲ, τὰ ὁποῖα ἀναφέρουσιν ὁ Ἐπιφάνιος καὶ Ἰσιδωρος, οἷον *Cyphria*, *Anchora*, *Phrontis* κτλ. δὲν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ κειμένου, καὶ διὰ τοῦτο παρατρέχομεν αὐτά.

Σημ. Τὰ σημεῖα περὶ ὧν ἔγεινεν ἀνωτέρω λόγος εἶνε τὰ ἑξῆς:

Α'. Ὁβελός. Β'. Ὁβελίσκος μετὰ ἀστέρος. Γ'. Ὁβελός περιστιγμένος. Δ'. Λημνίσκος. Ε'. Ἀστερίσκος. ΣΤ'. Χίασμα. Ζ'. Χρήσιμον. Η'. Χ περιστιγμένον. Θ'. Ἀντίσιγμα. Ι'. Ἀντίσιγμα ἐστιγμένον. ΙΑ'. Ἀντίσιγμα περιστιγμένον. ΙΒ'. Διπλῆ. ΙΓ'. Διπλῆ περιστιγμένη. ΙΔ'. Παράγραφος καὶ ΙΕ'. Κεραύνιον.

ΔΟΞΑΙ ΤΩΝ ΑΣΤΡΟΝΟΜΩΝ

ΠΕΡΙ ΚΟΜΗΤΩΝ.

Καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἐκλειπτικὴ συμπέση μετὰ τοῦ ἰσημερινοῦ, ὅπερ γενήσεται, μετὰ 140750 ἔτη (ἴδε Πανδέκτου σελίδα 170), τὰ δύο γήϊνα ἡμισφαίρια τοσοῦτον θέλουσι καταψυχθῆ, ὥστε θέλουσι παύσει νὰ ᾔνε φορητὰ εἰς τὰ ὄργανικὰ ὄντα. Τότε οἱ ὑπολειφθησόμενοι κάτοικοι, φεύγοντες τὸ ἐρρομῶν ψῆχος, θέλουσι καταφύγει εἰς τὰς περὶ τὸν ἰσημερινὸν χώρας, τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἄσυλον, καὶ θέλουσι διατελεῖ ἐν τῇ παραμονῇ καταστροφῆς μείζονος, τῶν ὅσων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑποστήσεται ἡ γῆ ἥτοι τῆς παντελοῦς αὐτῆς καταστροφῆς.

Ἡ ἐστία τῆς κεντρικῆς θερμότητος τῆς γῆς ἕνεκα τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως τοσοῦτον θέλει συμπιεσθῆ ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν πολικῶν χωρῶν καὶ ἐκταθῆ εἰς τὰς περὶ τὸν ἰσημερινὸν χώρας, ὥστε ὁ τῆς διακεκαυμένης ζώνης φλοιὸς δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν δύναμιν τῆς πρὸς τὰ ἔξω ἐκχύσεως. Αἰφνης μεγάλη ἔκρηξις θέλει διαρρήξῃ τὴν Γῆν, τὰ δύο ἡμισφαίρια διαζευχθέντα θέλουσιν ἐκσφενδονθῆ εἰς τὸ διάστημα καθέτως τῷ ἐπιπέδῳ τῆς γήϊνου τροχιᾶς, καὶ ἐκάτερον ἡμισφαίριον συνεπαγόμενον τὸ ἥμισυ τῆς κεντρικῆς θερμότητος, καὶ περιγράφον καμπύλην ἀναλόγως τῆς ἐκρηκτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀποστάσεως αὐτοῦ, θέλει μετασχηματισθῆ εἰς κομήτην.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἡμισφαιρίων θέλουσιν ἀποσπασθῆ τμήματα διαφόρου μεγέθους, καὶ ὅσα τὰ τμήματα ταῦτα θέλουσιν εἶσθαι μικρότερα, τοσοῦτω πορρωτέρω θέλουσιν ἐκσφενδονθῆ, καὶ ἡ θέλουσι πλησιάσει πλανήτας τινὰς ὡς διάττοντες ἀστέρες, ἢ θέλουσι πέσει ἐπ' αὐτῶν ὡς ἀερόλιθοι.

Ἡ δὲ κεντρικὴ θερμότης θέλει ἐκφεύγει ἐξ ἐκατέρου ἡμισφαιρίου, συμπαραφέρουσα τὴν ἐκ τοῦ πλανήτου ἐξατμιζομένην ὕλην πρῶτον μὲν ἐν σχήματι ριπίδος, ἔπειτα δὲ ἐν σχήματι οὐρᾶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λεπτῆς.

Οἱ δύο οὗτοι ἀστέρες ἢ κομήται θέλουσιν ἐξακολουθεῖ νὰ κινῶνται περὶ τὸν ἥλιον, μέχρις οὗ διαλυόμενοι κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς ἐκπομπῆς τῆς κεντρικῆς αὐτῶν θερμότητος ἐξατμισθῶσιν ἐντελῶς καὶ ἀφανισθῶσιν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος.

Παρατηρήθη, ὅτι ὅσω πλανήτης τις εἶνε πλησιέστερος τῷ ἡλίῳ, τοσοῦτω ἐγγυτέρω τοῦ πλανήτου διαβαίνουσι περισσότεροι κομήται. Οὕτως ἐκ τῶν 44 κομητῶν, οὓς παρατήρησαν διαβάνας μεταξύ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης, μόνον 6 διέβησαν πλησίον τοῦ Διός, τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν διαδοχικῶς ἐλαττωμένου διὰ τοὺς μεταξύ Ἀφροδίτης καὶ Διός πλανήτας. Ἀλλὰ γνωρίζομεν, ὅτι ὅσω πλανήτης τις εἶνε πλησιέστερος τῷ ἡλίῳ, τοσοῦτω ἔχει ὀλιγωτέρας σελήνας. Ἐπεταὶ λοιπὸν, ὅτι τὸ ἔχειν πλανήτην τινὰ ὀλιγωτέρας σελήνας καὶ διαβαίνειν πλησίον αὐτοῦ περισσοτέρως κομήτας οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει παρ' ὅτι πολλαὶ σελῆναι πρὸ τοῦ πλανήτου αὐτῶν ἀπώλοντο μετασχηματισθεῖσαι εἰς κομήτας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶνε σχετικῶς ἀνάλογος τῷ τῶν σεληνῶν.

Καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς λοιπὸν τῆς ἡμετέρας γῆς θέλει καταστραφῆ ἡ σελήνη αὐτῆς, διότι αἱ σελῆναι προγενέστεραι οὔσαι τῶν πλανητῶν θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ πλανῆται προγενέστεροι ὄντες τοῦ ἡλίου θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτοῦ, οἱ ἥλιοι ἐνὸς ἐκάστου γαλαξίου προγενέστεροι ὄντες τοῦ κοινοῦ κέντρου ἢ τοῦ ἡλίου τῶν γαλαξίων θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπείρου συστήματος.

Ἐκ τῶν προηγουμένων λοιπὸν καταφαίνεται, ὅτι οἱ κομήται εἶνε ἀστέρες ἐκ τοῦ ἡμίσους καταστραφέντος τινος πλανήτου ἢ ἡλίου σχηματιζόμενοι. Ἐκ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ

σχηματισμοῦ αὐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν κινουῦνται ὁ εἷς ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ὑπέκοντες ὁμῶς εἰς τὰς ἐλξεις τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, καὶ διὰ τινος ἀκαταλήπτου συνδυασμοῦ τῶν ἐλξεων τούτων παρεκκλίνοντες βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς πρώτης βιαίας περιφορᾶς, καταντῶσι νὰ κινῶνται ὁ εἷς ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι τόσοι προβαίνοντες κομηῆται ὅσοι καὶ ἀναποδίζοντες. Πράγματι ἐκ τῶν 137 κομητῶν, ὧν ὑπελογίσαντο τὴν τριχίαν, οἱ μὲν 69 προβαίνουσι, ἤτοι κινουῦνται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, οἱ δὲ 68 ἀναποδίζουσιν, ἤτοι κινουῦνται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν κομητῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς λαοὺς, οἵτινες καταπεπληγμένοι καὶ περιδεεῖς ἐμεγέλοποιον τὰ πράγματα, περιγράφοντες διὰ τῶν πλεονάλλοχότων περιγραφῶν τοὺς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἐμφανισθέντας κομηῆτας. Ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει περὶ τοῦ κομήτου τῆς ἐποχῆς του, ὅτι τὸ φῶς αὐτοῦ ὑπερέβαλλε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· ἂν καὶ τινες κομηῆται ἦσαν τῷ ὄντι ἰκανῶς λαμπροί, ὥστε ἐφαίνοντο καὶ τὴν ἡμέραν. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ τοῦ 1843, ὁ τοῦ 1462 καὶ τοῦ 43 π. Χ. Λέγεται περὶ τοῦ κομήτου τοῦ 117 ἔτους μ. Χ. ὅτι εἶχε τὸ σχῆμα ἀπειρομεγέθους ξίφους, βεβαιωτάτου σημείου, ὡς ἐνόμιζον, ἐπικειμένων συμφορῶν. Ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ 1456 εἶχε τὸ σχῆμα ξίφους, ὅστις ἐνέπνευσε τότε μέγαν τρόμον ἐν τῇ Εὐρώπῃ καταπεπληγμένη ὑπὸ τῶν νικῶν τῶν Τούρκων, Γνωσταὶ δὲ καὶ αἱ τοῦ Πάππα Καλίξτου δημόσιαι λιτανεῖαι πρὸς ἐξορκισμόν τοῦ κομήτου καὶ τῶν Τούρκων ἐπαπειλούντων καὶ αὐτὴν τὴν Εὐρώπην. Περὶ τινος ἄλλου κομήτου ἀναφέρεται, ὅτι ὁ πυρὴν αὐτοῦ εἶχε τὸ μέγεθος τῆς σελήνης. Τούναντιον ὁ τοῦ 1811 κομήτης ἐθεωρήθη ὡς πρόξενος τῆς μεγάλης ἐκείνης τοῦ ἔτους ἀφθονίας εἰς πάντα τὰ προϊόντα, ἰδίως δὲ

εἰς τὸν οἶνον. Ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ 1858 ἐθεωρήθη ὡς πρόξενος τῆς εὐφορίας ἐκείνου τοῦ ἔτους. Ὁ δὲ κατὰ τοῦ 1821 ἐμφανισθεὶς ἐθεωρήθη ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὡς οἰωνός τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀγρίας αὐτῶν τότε καταδιώξεως, ὑπὸ δὲ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ὡς πρόδρομος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. «Μεγαλειότατε, λέγουσιν οἱ θεράποντες τῷ Ναπολέοντι, ἐφάνη κομήτης πρὸς ἀνατολὰς.—Κομήτης ὑπῆρξε πρόδρομος τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος, ἀνέκραξεν ὁ Μέγας Ναπολεὼν τεταραγμένος. Σήμερον ὁμῶς τριαυτὰ διηγήματα οὐδεμίαν ὑποδοχὴν εὐρίσκουσι παρὰ τοῖς λαοῖς, οἵτινες βλέποντες νὰ πραγματοποιηθῆται ἡ πρόβησις τῆς εἰς ὠριμμένας ἐποχὰς ἐπανόδου πολλῶν κομητῶν ἤρχισαν ν' ἀπαλλάσσωνται τοιούτων προλήψεων καὶ ἀδίκων φόβων.

Συνέβη πολλάκις δύο ἢ καὶ τρεῖς κομηῆται νὰ ἐμφανισθῶσι συγχρόνως, ὁ δὲ μεγαλειότερος τῆς ἐπιτολῆς αὐτῶν ὄρος εἶνε 6 μῆνες, τέσσαρες δὲ μόνον διέμειναν ὄρατ. ἐπὶ τοσούτῳ χρόνον, ὁ ἐμφανισθεὶς κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Νέρωνος, 64 μ. Χ., ὁ κατὰ τὸ 603, ἐποχὴν τοῦ μεγάλου προφήτου Μωάμεθ, διητρέχοντος τότε τὸ 33 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ κατὰ τὸ 1240, κατὰ τὴν εἰς Εὐρώπην εἰσβολὴν τῶν Τσιγγισχανιδῶν, καὶ ὁ κατὰ 1729, ἀπ' ἧς ἐποχῆς χρονολογεῖται τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλίας.

Πολλάκις εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κομήτην συμβαίνουσι ἀλλεπάλληλοι μεταβολαί. Ὁ κομήτης τοῦ Ἄλλεϋ, παρατηρηθεὶς κατὰ τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Ἑρσχελ εἰς τὸ Εὐελπι ἀκρωτήριον, ἐπαρουσίαζε καθ' ἐκάστην σχεδὸν νύκτα ἀβυσσολόγους μεταβολὰς τοῦ σχήματός του. Ὁ κομήτης τοῦ Βιέλλα κατὰ τὸ 1846 διηρέθη εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, ἅτινα ἐξηκολούθουν νὰ ὀδεύωσιν ὁμοῦ ἐν τῷ διαστήματι καὶ ὅταν ὁ κομήτης οὗτος ἀνεφάνη τῷ 1852, ἦτον ἀκόμη κεχωρισμένος εἰς δύο μέρη ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων εἰς μεγαλειτέραν ἀπόστασιν. Τῇ 17 Μαρτίου τοῦ 1843 παρετήρησαν αἴφνης ἐν Γαλλίᾳ κομήτην ἔχοντα οὐρανὸν 60 ἑκατομμυρίων ἰευγῶν,

ἐνῷ τὰς προηγουμένης νύκτας οὐδὲν ἴχνος κομήτου ὑπῆρχεν ἐν τῷ στερεώματι. Ὁ αὐτὸς κομήτης εἶχεν ἐμφανισθῆ καὶ κατὰ τὸ 1832, ὅποτε ἐθεωρήθη ὡς κακὸς ἄγγελος τῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἐνσκηψάσης χολέρας· εἶχε δὲ πλησιάσει ἀριετὰ τὴν γῆν, καὶ θὰ ἐγένετο σύγκρουσις, ἐὰν κατ' ἄγνωστον ἡμῖν λόγον ἢ κατὰ θεῖαν πρόνοιαν δὲν μετέβαλλε τὴν τροχίαν του.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν κομητῶν καὶ τὸ ἀκανόνιστον τῆς πορείας των διήγειραν ὑποψίαν περὶ συγκρούσεως αὐτῶν μετὰ τῆς γῆς. Ὅτε κατὰ τὸ 1774 ὁ Lalande ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κομητῶν, οἱ ὅποιοι ἔμελλον νὰ πλησιάσωσι περισσότερο τὴν γῆν, ἢ ἀπλῆ εἰς τὸ κοινὸν ἀγγελίᾳ τοιαύτης ἐνασχολήσεως ἐξήρκεσε νὰ ἐμποιήσῃ τοσαύτην ἔκπληξιν ἐν Παρισίοις, ὥστε ὁ ἀστρονόμος οὗτος ἠναγκάσθη πρὸς κατησύχασιν τοῦ κοινου νὰ δημοσιεύσῃ, ὅτι οὐδὲν κακὸν προσγίνεται ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν κομητῶν. Κατὰ τὸ 1857 ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται εἰς ποῖον βαθμὸν πιθανότητος εἶχε φθάσει ἐν Εὐρώπῃ ἡ ἰδέα τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, κατὰ ῥητὴν μάλιστα ἡμέραν, τὴν 13 Ἰουνίου, ἐκ μόνης τῆς ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Bruhns ἀγγελίας τῆς ἐπανόδου τοῦ κομήτου Καρόλου τοῦ Ε', ὄντος τοῦ κομήτου τούτου ἐκ τῶν μάλα προσεγγιζόντων τὴν γῆν. Ὁ Νεύτων αἰτιῶς ἐξήγει διὰ συγκρούσεως κομήτου τινὸς μετὰ τῆς γῆς τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Μωϋσέως.

Δυνάμεθα ἴσως νὰ δικαιολογήσωμεν τοὺς τοιοῦτους φόβους, ἐὰν διὰ μίαν στιγμὴν φαντασθῶμεν τὰ ἀποτελέσματα, ἅπερ θὰ παρήγε μία τοιαύτη σύγκρουσις, κατὰ τὸ λέγειν πολλῶν ἀστρονόμων. Ὁ ἄξων, λέγουσι, τῆς γῆς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν κίνησις ἤθελον μεταβληθῆ, αἱ θάλασσαι ἐγκαταλείψει τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν, καὶ ρεύσει περὶ τὸν νέον ἰσημερινόν, μέγα μέρος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων κατακλυσθῆ ἐν τῷ γενικῷ τούτῳ κατακλυσμῷ, ἢ καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ βιαίου κλονισμοῦ τῆς γῆς, ὀλόκληρα γένη καὶ ἀπαν-

τα σχεδὸν τὰ μνημεῖα τῆς ἀνθρωπίνης φιλοτεχνίας ἤθελον ἐξαφανισθῆ. Ἴδου διατί, ἐξακολουθοῦσιν, ὁ Ὠκεανὸς ἐκάλυψεν ὄρη ὑψηλὰ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄφησεν ἀναμφισβήτητα τῆς διαβάσεώς του ἴχνη· ζῶα δὲ καὶ φυτὰ τῶν πρότερον μεσημβρινῶν χωρῶν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπάρξωσιν εἰς τὰς ἐπειτα ἀρκτικὰς χώρας, ἐνθα ἀνευρίσκουσι τὰ λείψανα καὶ τὰ λιθότυπὰ των· ἰδοὺ πόθεν ἢ κατὰ μεγάλας χρονικὰς διαστάσεις ἀναπέσει τοῦ ἡθικοῦ κόσμου, οὔ τινος τὰ σταθερὰ μνημεῖα οὐδέποτε φλάνουσιν ἐπέκεινα τῶν πέντε χιλιάδων ἐτῶν.

Τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐξακολουθοῦσιν οἱ ἀστρονόμοι οὗτοι, περιοριζόμενον τότε εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀτόμων, καὶ εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς ἀθλιότητος διακείμενον, ἐπὶ πλείστον δὲ χρόνον κτειλημμένον ὑπὸ μόνης τῆς φροντίδος τῆς ἐκνοῦ διατηρήσεως, ἤθελε κατ' ὀλίγον ὑποπέσει εἰς πικτελῆ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν λήθην· καὶ ὅταν πάλιν αἱ βαθμιαῖαι τοῦ πολιτισμοῦ πρόοδοι ἤθελον συνειπεφέρει νέας ἀνάγκας, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἤθελε κάμει νέαν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας σταδιοδρομίας, ὡς ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης ἐδημιουργεῖτο ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς ἀστρονόμους τούτους, ἀλλ' ἢ ἡ σύγκρουσις αὕτη ἂν καὶ δυνατὴ, εἶνε ὅμως ἡκιστα πιθανή, διότι ἀπαιτεῖται ἔκτακτός τις περίστασις εἰς τὴν συνάντησιν δύο σωμάτων ἀπείρως σμικρῶν σχετικῶς πρὸς τὸ ἀπείρως μέγα διάστημα, ἐν ᾧ κινοῦνται· δεύτερον ἕνεκα τῆς ἀερίωδους μάζης τῶν κομητῶν ἢ συνάντησις αὕτη θέλει ἐπιφέρει μόνον μεταβολὰς τινὰς καὶ ἀνωμαλίαις ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ἐπικινδύνους ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου ἀσθενείας· καὶ τρίτον ἡ ζωὴ ἡμῶν εἶνε βραχεῖα ἀπέναντι τῆς μακρᾶς αἰώνων σειρᾶς, ἐν ᾗ δύναται τυχόν νὰ συμβῆ ἅπαξ ἴσως τὸ συμβᾶν τούτο, ὅπερ θέλει προληφθῆ ὑπὸ τῆς βεβαίαις καταστροφῆς τῆς γῆς, δηλονότι τοῦ μετασχηματισμοῦ αὐτῆς εἰς ἄλλο κομήτας.

ΛΟΓΟΣ
BENIAMIN ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ.

(Συνέχεια ἴδε σελ. 294.)

Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι καταχρῶνται παντός, και ὡς φαίνεται ἡ κατάχρησις και δεισιδαιμονία εἶνε ἔμφυτα εἰς τὸν ἄνθρωπον, και δὲν δίδεται καλὸν ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς νὰ μεταμωρφωθῆεἰς κακόν, και χωρὶς ἡ ποιότης αὐτοῦ νὰ τραπῆ εἰς φαρμακεράν. Ὅθεν ἡμεῖς βλέπομεν τὸ ἡμέτερον γένος νὰ δαπανᾷ ὀλόκληρον τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς οὐδὲν ἄλλο, ἢ εἰς μίαν διάλεκτον: τοῦτέστιν εἰς σημεῖα τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, και ἅπαντα ἡ ἀγωγή αὐτοῦ και παιδεία νὰ ἐπικεντρῶται εἰς μόνην τὴν γραμματικὴν. Ὡ ἀθλιότης! Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὧ εὐγενέστατοι ἄρχοντες, ὡς φθάσαντες εἶπομεν, και ὡς ἕκαστος ὑμῶν σύνοιδεν ἐν ἑαυτῷ, εἶναι ὄχι μόνον ζῶον μνημονικόν, εἰς ὅπερ ἀνήκει μία διάλεκτος, ἀλλὰ και λογικόν και φανταστικόν, και κυρίως εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ λογικόν. » Ἄνθρωπος, λέγουσι και οἱ λογικευόμενοι, εἶναι ζῶον λογικόν νοῦ και ἐπιστήμη; δεκτικόν». Και ἐτι χειρὸν ἡ μνήμη δὲν ἔχει ὑποκείμενον μόνην τὴν διάλεκτον, ἀλλὰ και ἄλλα, και ὄχι ὀλίγα: τοῦτέστι τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀνεί, ὁ ἄνθρωπος μένει εἰς ἐν σημεῖον ἀτύνδετος, χωρὶς νὰ ἔχη ἀναφορὰν τινα μετὰ τὸ παρελθόν τὴν Γεωγραφίαν, τῆς ἀπουσίας, ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἔχει οὐδένα σύνδεσμον μετὰ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου, και ἤθελε νομίζει, ὅτι ἐκτὸς τῆς πατρίδος του ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς γῆς: τὴν φυσικὴν Ἱστορίαν, ἀλλέως ἤθελεν ἀγνοῆ και τί ἐστὶ μέταλλον, και τί φυτόν, και τί ὀργανικόν σῶμα, και τί μὴ ὀργανικόν και τὰ ἑξῆς. Προσθεθείσθω δ' ὅτι, διὰ νὰ μάθῃ τις ἀριστα τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον, εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ και μίαν ἄλλην ξένην, ὡς

διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν νὰ γνωρίσῃ τὴν ὠραιότητα τῆς ἰδίας διαλέκτου. Καθότι, καθὼς διὰ νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ὠραιότητα και τὰ προτερήματα τῆς ἰδίας πατρίδος, εἶναι ἀνάγκη εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς, και νὰ διέλθῃ ἄλλας γαίας και πόλεις, οὕτω και διὰ νὰ καταλάβῃ τις τὴν ὑπεροχὴν ἢ ἔλλειψιν τῆς ἰδίας διαλέκτου, πρέπει νὰ μάθῃ μίαν ἄλλην, ἐνθα συνῆραν ἄνδρες σοφοὶ και πεπαιδευμένοι, ἀλλέως νομίζων, ὅτι τὴν εἰξεύρει, τὴν ἀγνοεῖ.

Πλὴν ἔστω ὅτι ἔμαθέ τις, ἢ ὅτι νομίζει ὅτι ἔμαθε τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον. Ἄλλ' αὐτός τί ἄλλο ἔμαθεν, ἢ σημεῖα τῶν ἰδεῶν; Διατί, δέομαι, ὑπάγει τις εἰς τὸ σχολεῖον; Διὰ νὰ μάθῃ. Τί; ὅτι τὰ γράμματα τῶν Ἑλλήνων 24, και ὅτι οὕτω συλλαβίζονται; Ὅχι βέβαια. Τί δαί; διὰ νὰ μάθῃ λέξεις, εἴτε σημεῖα τῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡμῶν ἰδεῶν; Ὅχι ἀναντιρρήτως. Ἄλλὰ τί; Νὰ μάθῃ πράγματα, μετὰ τὰ ὅποια αὐτός ἔχει ἀναφορὰν ὑπάγει νὰ γυμνάσῃ τὸ λογικόν του διὰ νὰ συλλογιζήσθαι ὀρθῶς; ὑπάγει νὰ μάθῃ ὅτι δὲν εἶναι αὐτός μόνος ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλ' ἄπειρα ὄντα διαφόρου φύσεως και ἰδιοτήτων, μετὰ τὰ ὅποια αὐτός ἔχει ἀναφορὰν ὑπάγει νὰ μάθῃ, ὅτι ὦν ἐν μέρος τοῦ σύμπαντος, ἔχει ἀναφορὰν και ὡς πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ, και ὡς πρὸς τὴν φύσιν και ὡς πρὸς τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ Θεόν: τέλος πάντων ὑπάγει νὰ ἀποκαταστήτῃ ἑαυτὸν ἄνθρωπον λογικόν και ἐνάρητον, εἴτε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ και ὁμοίωσιν. «Και εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν και κατ' ὁμοίωσιν». Ἐκεῖνος μόνος εἶναι τῶν ἄλλων μαθητῆς, ἔστις ἤθελεν ἀποκτήσει φρόνησιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀγαθότητα και δικαιοσύνην εἰς τὰς ἀναφοράς του, σωφροσύνην εἰς τὰς ἡδονάς του, οἰκονομίαν εἰς τὰ τῆς οἰκίας, τάξις εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἰσχὺν και ὑπομονὴν εἰς τὰς ἀσθενείας του, ἰπὸ ληψιν πατριώτου, και ἐν γένει ἐκεῖνος, οὗ τινος ἡ ζωὴ εἶναι εἰκὼν τῆς νοεράς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐκπληξιν βέβαια προξενεῖ πῶς μία Δακία νὰ περιορίζῃ ἅπασαν τὴν ἀγωγήν τῆς νεολαίας οὗ τῆς εἰς τὴν πεντάπτωτον κατάραν, ἐν ᾧ εἶναι πλέον, ἢ ἰκανὴ

νά συστήσῃ ἀκαδημίαν ἀντιπαραττομένην με πᾶσαν ἀκαδημίαν τῶν Εὐρωπαϊῶν! "Ἄξιον ἀπορίας βέβαια τὸ νὰ βλέπη τις τοὺς ἐνταῦθα ἄρχοντας νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα αὐτῶν παιδείας ἕνεκα εἰς ξένας γαίας με δαπάνας ἀδράς, ὥστε οἱ μὲν γεννητορες αὐτῶν νὰ στερῶνται τῶν τέκνων, τὰ δὲ τέκνα τῶν γεννητόρων (καὶ κύριος οἶδε τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν), χωρὶς νὰ φροντίσωσι νὰ φέρωσιν ἐκεῖθεν διδασκάλους, ἵνα ὠφελῆθῃ καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν! Μία μικρὰ νῆσος: ἡ Χίος, ἔχει τοσοῦτους ἀρίστους ἐπιστημονικούς διδασκάλους, ἔχει τοσαῦτα βιβλία ἐπιστημονικά, ἔχει τοσαῦτα πειραματικὰ ὄργανα, καὶ μία Δακίκα ἔχει οὐδὲν τῶν τοιούτων! Διὰ νὰ γίνωσιν οἱ παῖδες ἐνάρετοι, δὲν εἶναι ἄλλο μέσον, εἰμὴ τὰ καλὰ παραδείγματα, καὶ μάλιστα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. "Ἄν οὗτοι ἐνεργῶσιν εἰς αὐτοὺς αἰθρήματα καλὰ, ἀγαθότητα ψυχῆς, εὐεργεσίας εἰς τοὺς ἔνδεεῖς, σέβας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, δικαιοσύνην εἰς τὰς κρίσεις, τότε καὶ οἱ νέοι ἀνεπαισθήτως ἀπ' ὀλίγου ὀλίγου ἀποκαθίστανται τοιοῦτοι, καὶ οὕτως ἐκτελοῦνται ἄνθρωποι. Εἰ δὲ καὶ ἐξ ἐναντίας οἱ παῖδες δὲν βλέπουσιν ἄλλο, εἰμὴ παρανομίας εἰ μὴ ἀσεβείας, τότε καὶ αὐτοὶ θέλουσι γίνεαι ἔτι παρανομώτεροι καὶ ἀσεβέστεροι. Ἄλλ' ὦ εὐγενέστατοι ἄρχοντες, διὰ νὰ ἦναι τις εὐδαίμων ἐπὶ τῆς γῆς, πρέπει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ εὐδαίμονα. Ἡ κακοδαιμονία τῶν τέκνων εἶναι κακοδαιμονία τῶν γεννητόρων. Ἄλλ' ὅταν οἱ νέοι μανθάνωσιν ὀλοτελῶς οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν τὸ τί ἐστὶν ἀρετῆ, οὔτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε εἰς τὸ σχολεῖον: τοῦτέστιν ὅταν διόλου λείπει ἡ ἀγωγή, τί ἄλλο θέλει γίνεαι ἢ νεολαία, εἰμὴ ἀθλία; Οὕτως λοιπὸν τοιαύτης τῆς νεολαίας, πῶς εἶναι τρόπος εἰς αὐτὴν νὰ γινώσκῃ τὸ τί σημαίνει γάμος, τὸ τί σημαίνει πατρὶς, τὸ τί σημαίνει οἰκονομία; Ἡ Γραμματικὴ οὔτε ἐξηγήσαυται ταύτας τὰς λέξεις, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ τὰς ἐξηγήσῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα. Πόσας ὅμως χιλιάδας πουγγία ἦν συμφερώτερον εἰς τὴν πατρίδα νὰ δαπανήσῃ διὰ νὰ μάθῃτε τὴν σημασίαν τούτων τῶν λέξεων.

"Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐνεργητικὸς καὶ καθὸ αἰσθητικὸς, καὶ καθὸ λογικὸς· ζητεῖ ὅμως πάντοτε τὰς ἡδονικὰς ἐνεργείας, καὶ ἀποφεύγει τὰς ἀλγεινάς. "Ἄν λοιπὸν καὶ εἰς δὲν ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικόν, δῆλον ὅτι αὐτὸς θέλει ζητεῖ μόνον καὶ μόνον τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων καὶ ὀλοτελῶς τὰς εἰκονητικὰς. "Ἄπαντα ἡ εὐδαιμονία αὐτοῦ εἰς ἄλλο δὲν θέλει ὑφίσταται, εἰμὴ εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων· θέλει θυσιάζει εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐκνευρισμένου σώματος, τὰς δυνάμεις τοῦ θηριωθέντος πνεύματος. Αὐτὸς βιβλίον δὲν θέλει πιάσει ποτὲ εἰς τὰς χεῖράς του, διότι τοῦτο εἶναι τῶν ἐνεργεῖα λογικῶν· αὐτὸς δὲν θέλει φροντίσει τελείως περὶ Γεωργικῆς, διότι τοῦτο εἶναι ἔργον τῶν μὴ ἀρχόντων· αὐτὸς δὲν θέλει φροντίσει ὀλοτελῶς περὶ τῆς πατρίδος, διότι αὐτὸς εἶναι ὄχι ἐπίγειος· αὐτὸς ἄλλα θέλει λέγει, καὶ ἄλλα νὰ ἐνοῆ, διὰ νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι διπλωματικὸς. Καὶ δικαίως, διότι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀγωγή αὐτοῦ.

"Ἄλλ' ὦ ἄνθρωπε, τοῦτο τὸ μαλακὸν πλάσμα, ὅπερ ἐνεπίστευθη εἰς τὰς χεῖράς σου ὁ Θεός, δὲν θέλει τὸ ἀφήσει ἀνεξέταστον καθὸ δημιουργὸς αὐτοῦ! "Ἐχεις νὰ δώσης λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ καλῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ. Πλὴν ἔχεις ὄχι ὀλιγώτερον νὰ δώσης δίκην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν· διότι ἂν ἡ ἀγωγή τῶν ἐκγόνων σου ἦναι κακὴ, ὁ πλοῦτός σου θέλει δοθῆ εἰς τὰς πόρνas, τὰ μούλκιά σου θέλουσιν ἀπειπωληθῆ καὶ ἡ γενεὰ σου ἐνταρρασθῆ σὺν σοί. Τὸ πλέον ἡμέρον ζῶν, ἂν μὲν ἀφελῆ εἰς τὰ δάστη ἀποκαθίσταται ἄγρον, ἂν δὲ εἰς τὰς ἀγοράς ἀχρεῖον. "Ὡστε εἶναι ἀνάγκη ἀγωγῆς καλῆς εἰς τὴν νεολαίαν, ἧς ἀπούσης, οἱ ἄνθρωποι θέλουσιν εἶναι φαῦλοι, καὶ θέλει λείπει ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ ἡ ἀρετῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοίωμα, ὅταν ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικὴ καὶ ἐνάρετον. «Ἔστιν ἡ ἀρετῆ, λέγει καὶ ὁ Ἱερακλῆς, εἰκὼν Θεοῦ ἐν ψυχῇ λογικῇ»· καὶ ἐπειδὴ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικὴ καὶ ἐνάρετον, εἶναι

ανάγκη ἀγωγῆς καὶ παιδείας, ἐπόμενον εἶναι, ὅσοι τῶν Ἡγεμόνων φροντίζουσι περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας τῶν ὑπηκόων, ἐκείνοι μόνον τῷ ὄντι νὰ ἦναι ἐπίτροποι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἄλλ' ὡς φαίνεται, ἡ ἐκτέλεσις τῶν καλῶν εἶναι τὸ πλέον ἐργῶδες ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τούτου ἕνεκεν καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι τοσοῦτον σπάνιον. Ὡστε ἐπέπρωτο, ὡς φαίνεται, ἐπέπρωτο εἰς τὸν νῦν ἡγεμονεύοντα νὰ συλλάβῃ ταύτην τὴν ὑψηλὴν ιδέαν: νὰ φροντίσῃ περὶ ἀρίστης ἀγωγῆς τῶν τέκνων σας, ἐκκαλῶν πάντοτε τοὺς ἀρίστους διδασκάλους τοῦ ἡμετέρου γένους. Ἄν εἰς τοῦτο συντρέξῃ καὶ ἡ θέλησις τῆς ἡμετέρας εὐγενείας, ἀμφιβάλλω οὐδόλως, ὅτι εἰς τὸ Βουκουρέστιον θέλει συστηθῆ ἀκαδημία ἀντιπαραταττομένη μὲ τὰς ἀκαδημίας τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν, ὥστε νὰ προστρέχωσι μαθηταὶ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν πλησιοχώρων. Ὑμῖν ἀνήκει, ὦ εὐγενέστατοι ἄρχοντες, τὸ νὰ ἄρῃτε ἐκ τοῦ γένους σας τὸ ὄνειδος τῆς ἀμαθείας! Ὑμῖν ἀνήκει τὸ νὰ κάμητε τὸ γένος τῶν Δακῶν νὰ σᾶς ἀναγνωρίσῃ εὐεργέτης τῆς ἰδίας πατρίδος! Ὑμῖν ἀνήκει νὰ ἀπαλλάξῃτε τὴν πατρίδα σας ἐκ τοῦ ζοφεροῦ σκοτους τῆς ἀμαθείας! Οὐδεὶς τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ προσφέρων. Εἰμὶ δὲ πλέον παρὰ βέβαιος, ὅτι τῆς παιδείας προχωρούσης, καὶ ἡ Γεωργικὴ θέλει καλλιεργηθῆ, ὥστε νὰ ἔχῃτε διπλασίους καὶ τριπλασίους τὰς προσόδους. Καὶ κοῖτος ἐξ ὑμῶν δὲν θέλει τὸ νομίσῃ δόξαν, τὸ νὰ ἦναι μέλος μιᾶς διοικήσεως ἐχούσης δι' ἀρχηγὸν πλήρη ἀρετῶν καὶ πατριωτισμοῦ, ὥστε ὁμοφώνως νὰ προφητεύσῃτε ὅτι ἤλθε καιρὸς τοῦ νὰ λάβῃ τάξιν τινα μεταξὺ τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν ἡ πατρίς σας, ἂν ὅμως καὶ ὑμεῖς θελήσατε νὰ δώσητε χεῖρα βοηθείας εἰς ταύτην τὴν εὐγενῆ ιδέαν τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας τῆς Δακίας. Ἄν ὅμως καὶ ἐγὼ ἤθελον συνεισφέρει ὀπωσοῦν εἰς τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν, ἤθελον νομίζῃ ἑμαυτὸν εὐδαίμονα. Καθότι δὲν δίδεται ἡδονὴ μεγαλητέρα ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅσον τὸ νὰ βλέπῃ τις ἑαυτὸν δημιουργόν

τῆς λογικότητος καὶ σπορέα τῶν φώτων, ὄντος φωτὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς» φωνάζει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἀνωτέρῳ ἐστὶ καταβαῖνον, εἴθε ὁ χορηγὸς τῶν φώτων καὶ πλάστης ἡμῶν Θεὸς νὰ μεταμορφώσῃ ἡμᾶς τῶντι εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς ἐνεργεῖα λογικῶν καὶ ἐργάτας τῆς ἀρετῆς. «Οὐδεμία δικαιοτέρα εὐσέβεια, λέγει καὶ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ἢ τὸ νοῆσαι τὰ ὄντα, καὶ χάριν τῷ ποιήσαντι ὑπὲρ τούτων ὁμολογῆσαι, ὅπερ διατελεῖν οὐ παύσομαι».

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ κ. λ. π.

(Συνέχεια τοῦ σελ. 247.)

Περὶ Γάμου παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς τῆς ὑψηλῆς.

Κατὰ τὰς ιδέας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν εἶνε ἀναγκαία μία τις ἐποχὴ, διὰ νὰ συνέλθῃ τις εἰς γάμου κοινωνίαν ἢ ν' ἀρχίσῃ τὸν οἰκογενειακὸν βίον. Ὑπάρχουσιν ὅμως πολλὰ ἔθνη, τὰ ὅποια δὲν γνωρίζουσι ταύτην τὴν συνήθειαν. Ἄν καὶ τὸ τέκνον λαμβάνει τὴν ὑπαρξίν του ἐκ τῆς τυχαίας μίξεως δύο ἀτόμων, δὲν ἀποτελοῦσιν ὅμως ἀκόμη ἀνὴρ καὶ γυνὴ διαρκῆ σύνδεσμον, διὰ νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς διατηρήσεως καὶ ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Αὕτη ἡ φροντίς καταλείπεται εἰς τὴν μητέρα μόνον, ὁ δὲ πατὴρ δὲν δεικνύει τὴν παραμικρὰν πρὸς τοῦτο τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἀκόμη τῶν κοινωνικῶν διατάξεων ἡ ἀνάπτυξις παρὰ τοῖς πλείστοις ἔθνεσιν.

Οἱ Γάτιοι, εἶνε ἀληθῆς, πρὶν γείνωσι Χριστιανοί, εἶχον κοινὰς τὰς γυναῖκας, καὶ ὅτε μία ἐξ αὐτῶν συνελάμβανεν,

ἔπρεπεν ὁ ἔραστὴς αὐτῆς νὰ τὴν νυμφευθῇ. Ὑπάρχουσιν ὁμῶς καὶ ἔθνη, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ λαμβάνῃ ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα ἐπὶ δοκιμασίᾳ, πρὶν συνδεθῆ μετ' αὐτῆς· διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου, καὶ οὗτος ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας εἶνε διάφορος· ἐπειδὴ δύναται νὰ διαρκέσῃ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος. Αὕτη ἡ συνήθεια ἐπεκράτει καὶ ἐπικρατεῖ μεταξὺ ἄλλων παρὰ τοῖς Ἀλγογγινλενάπαις, τοῖς Ὀτομάνταις, τοῖς Μαύροις τοῦ Κογγοῦ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν ἐθνῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τοῖς Οἰλοίτοις ἢ Καλμούκοις, τοῖς Βοτιάκοις κλπ.

Διάφορα ἔθνη ἔχουσιν ἐπιβάλλει εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον τὸ καθῆκον τῆς σωφροσύνης, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, πολλὰ ἔθνη Αἰθιοπικά, καὶ οἱ Σῖναι, οἷτινες κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἔχασε τὴν παρθενίαν του, πωλοῦσιν ἀσυμπαθῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἄλλα ἔθνη δὲν δίδουσι κάμμιαν ἀξίαν εἰς τὴν γυναικεῖαν ἀγνείαν. Τούναντίον λέγουσιν, ὅτι κοράσιον πολυζήτητον πρέπει ν' ἀξίξῃ κάτι τι, καὶ ἐπειδὴ ἡρέθισε πολλῶν ἐπιθυμίας, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ παρθένος. Αὗται αἱ ἰδέαι ἐπικρατοῦσι παρὰ διαφοροῖς λαοῖς τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀλγογγινλεναπῶν καὶ ἄλλων Ἰνδιάνων τῆς βορείου Ἀμερικῆς, τῶν κατοίκων τῶν Καμτσιάτκας κλπ.

Καὶ ὁ ἀνὴρ ὅχι σπανίως εἶνε ὑπόχρεως νὰ φυλάξῃ ὄρους τινας, πρὶν νυμφευθῇ. Εἰς τοὺς ὄρους τούτους ἀνήκει πρὸ πάντων ἡ ἀπόδειξις τοῦ θάρρους καὶ τοῦ δόλου. Ὁ Ἀλφούριος π. χ. πρέπει νὰ θανατώσῃ τοῦλάχιστον ἓνα ἐχθρόν, ἐπίσης ὁ Τούπιος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βρασιλίας. Παρὰ τοῖς Κοριέκοις ἐπιβάλλεται ὁμοία συνθήκη καὶ εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον. Παρὰ τῶ ἔθνει τούτῳ δύναται κοράσιόν τι τότε μόνον νὰ νυμφευθῇ, ὅταν ἀποδείξῃ τὴν εἰς τὸ κλέπτειν ἐπιτηδειότητά του. Παρὰ τοῖς σημερινοῖς Ἑλλήσιν ἐπὶ τῆς νήσου Σύμης οἱ νέοι δύνανται τότε μόνον νὰ λάβωσι γυναῖκα

ὅταν δυνήθωσι νὰ βυθισθῶσι πενήκοντα πόδας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἐάν τις ἐξετάσῃ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν συνδέονται τὰ συνοικέσια, βλέπει, ὅτι αὕτη διαφέρει μεγάλως κατὰ τὸ κλίμα τῆς χώρας καὶ τὰς πολιτικὰς δοξασίας τῶν ἐθνῶν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν ἐσυγχωρεῖτο ὁ ἀνὴρ νὰ νυμφευθῇ πρὸ τοῦ τριακοστοῦ, εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα πρὸ τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ἔτους Δι' ἓνα ἀρχαῖον Γάλλον ἢ Κελτὸν ἦτο ἐπενείδιστον νὰ γνωρίσῃ γυναῖκα πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους. Ἐπειτα ὁμῶς ἐξεδόθη νόμος, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς ἓνα ἐξηκοντούτη ἀνδρὰ νὰ νυμφευθῇ πενηκοντούτη γυναῖκα. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐνόμιζεν, ὅτι ἐν τοιοῦτον ζεῦγος δύναται ἀκόμη νὰ παράσχη ἀπογόνους καὶ κατήργησε τὸν νόμον τοῦτον, διὰ ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν.

Εἰς τὰς χώρας τῆς διακεκαυμένης ζώνης ἀναπτύσσονται αἱ ἐπιθυμίαι τῆς σαρκὸς πρωϊμώτερα καὶ ζωηρότερα παρὰ εἰς τὰς χώρας, ὅπου τὸ κλίμα εἶνε συγκερασμένον· διὰ τοῦτο οἱ νέοι νυμφεύονται εἰς τὰ μέρη ταῦτα σχεδὸν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Οἱ γονεῖς ὑπογράφουσι συμβόλαιον γάμου ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων των, ἅμα ἡ φύσις συγχωρήσῃ αὐτό. Ἐως τότε δ' ἐπαγρυπνοῦσιν οἱ γονεῖς τοῦ μνηστῆρος τὴν νέαν, ἥτις ὅχι σπανίως τὸ ἔννατον ἢ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς τεκνοποιεῖ, καθὼς συμβαίνει παρὰ τοῖς Ἀραψι, τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Ἀραβεδοῖς καὶ παρὰ τοῖς Αἰθιοπικοῖς ἔθνεσι τῆς Ἀφρικῆς.

Οἰκογενειακὰ συμφέροντα καὶ διατάξεις περὶ ἰδιοκτησίας καὶ διανομῆς τῶν γαιῶν ἔδωκαν ἀφορμὴν ἀλλαγῆ εἰς τὰ πρόωρα συνοικέσια. Οὕτω παρὰ τοῖς Μαυάροις, ὅπου οἱ μεγιστᾶνες τοῦ βασιλείου συνάπτουσι συνοικέσιον διὰ τὰ τέκνα των, ἐνῶ ἀκομὴ θηλάζουσιν. Ἐν γένει ἡ Πολιτικὴ ἐξήσχησε μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τοὺς περὶ γάμου νόμους καὶ ἐξασκεῖ ἀκόμη. Παρὰ τοῖς πλείστοις χριστιανικοῖς ἔθνεσι

π.χ. δὲν εἰμπορεῖ ὁ εὐγενὴς νὰ νυμφευθῆ χωρὶς νὰ κάμητὴν ὀνομαζομένην κακογαμίαν πράγμα, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει τὰ γέννη(Castes)τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Δραβεδῶν, παρ' οἷς κοράσιόν τι ἀνηλεῶς θανατόνεται, ἐὰν ἐξαπατηθῆ ὑπ' ἀνδρὸς κατωτέρου γένους. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις εὐρεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀποβάλλεται ἀπὸ τὸ γένος του καὶ καταβιβάζεται εἰς ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβε γυναῖκα. Ἐν τούτοις δὲν θεωροῦσιν ὡς σφάλμα, ἂν οὗτος ἔχῃ σχέσεις ἐρωτικὰς μὲ πρόσωπον κατωτέρας τάξεως, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ κάθηται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν καταδικάζεται οὗτος ἢ εἰς χρηματικὴν ποινὴν ἢ εἰς εἰρκτὴν. Αἱ περὶ γάμου ιδέαι ἐπροκάλεσαν παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσι τῆς ὑψηλοῦ περιέργους διατάξεις. Ὁ Φοῆς π. χ. ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Σίνας νὰ λαμβάνωσιν ὁμώνυμόν των γυναῖκα, καὶ ἂν αὕτη δὲν εἶνε συγγενὴς των.

Ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια παρὰ πολλοῖς ἔθνεσιν, ὅχι ὅμως καὶ παρὰ πᾶσιν, εἶνε ἐμπόδιον τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ. Πατέρες ἐνυμφεύοντο τὰς θυγατέρας των, υἱοὶ τὰς μητριῶς των, ἀδελφοὶ τὰς ἀδελφάς, καὶ τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαίότητα καὶ γίνεται ἀκόμη κατὰ τὸ παρὸν παρὰ τοῖς Ὀστικοῖς, Σιαμίταις, Μογγόλοις, Τιβετοῖς κλπ.

Ἐνῶ παρὰ πλείστοις ἔθνεσιν ὁ γάμος, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, γίνεται χωρὶς κάμητιν προετοιμασίαν, παρ' ἄλλοις ἔθνεσι τὰ ἔθιμα καὶ αἱ τελεταί, αἱ ὁποῖαι προηγούνται αὐτοῦ εἶνε ἀναρίθμητοι, καὶ ὅταν θέλη τις νὰ περιορισθῆ εἰς βραχέας μόνον, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαφέρουσι τοὺς φιλοσόφους. Αὗται πηγάζουσιν ἀπὸ δεισιδαιμονίαν ἢ ἀπὸ αἴσθημα τῆς αἰδοῦς ἢ ἔχουσι θρησκευτικόν, ἢ ἠθικόν καὶ θρησκευτικόν συγχρόνως λόγον, ἀλλὰ δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς δουλείας, τὴν ὁποῖαν ἔχει νὰ ὑποφέρῃ τὸ κοράσιον ὡς σύζυγος. Ὑπὸ πόσεως ὄψεως παρουσιάζεται ὁ γάμος εἰς τὰ διάφορα ἔθνη, καὶ πόση ἀπειρία τελετῶν, αἱ ὁποῖαι τὸ φαινόμενον εἶνε τόσοσιν περίεργοι καὶ ἀλλόκοτοι, ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των ἀπὸ

ταύτας τὰς ιδέαι! Ἄμα ὁ ἄνθρωπος ἐξέλη ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς πρώτης βαρβαρότητος, ἀπαντᾷ τὴν ἔνωσιν δύο συζύγων, οἵτινες μόλις ἔχουσι γνωρισθῆ, καὶ πρέπει νὰ τεκνοποιήσωσι καὶ συζήσωσιν, ὡς ἐν μέγα συμβεβηκός, τὸ ὁποῖον πᾶν ἔθνος ἑορτάζει κατ' ἰδιαιτέρον τινα τρόπον. Αἱ ἑορταὶ αὗται εἶνε ἐνίοτε μὲν ἔλλογοι καὶ πνευματώδεις, ἄλλοτε δὲ παντάπασι παράλογοι ἢ προσβάλλουσι τὴν καλλισθησίαν, ὡς δεικνύουσαι τὴν χονδροειδῆ ἀπολιτευσίαν τῶν ἀγρίων, ἣτις ὅμως κατὰ τινα τρόπον ἀρέσκει, ἐπειδὴ παρατηρεῖ τις ἐν αὐτῇ τὸ φυσικόν καὶ ἀδιάφθορον.

Ἡ δύνατό τις νὰ πληρώσῃ ὀλοκλήρους σελίδας, ἂν μόνον ἤθελε νὰ διαγράψῃ τὰ κυριώτερα ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς μετὰ τὸν γάμον σωφροσύνης εἰς τὰς κατὰ μέρος μορφὰς αὐτῆς παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσι. Ἐνταῦθα ἐπιλείπει ἡμᾶς ὁ τόπος ἐπίσης, ἂν ἠθέλομεν ν' ἀφηγηθῶμεν τὰς πολλὰς συνηθείας, αἵτινες πηγάζουσιν ἐκ τῆς πολυγυναικείας καὶ τῆς κοινότητος τῶν γυναικῶν: κατάστασις ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν νηπιότητα τῶν ἐθνῶν τόσοσιν πολὺ, ὥστε ἡ κοινότης ἐνίοτε λαμβάνει χώραν, ἄλλοτε μὲν πρὸ τοῦ γάμου, ἄλλοτε δὲ μετ' αὐτόν. Ἡ πολυγυναικεία πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἠθικὴ τις ἀταξία, ἀλλ' ἡ πολυανδρία εἶνε ἐναντία τῆς φύσεως καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως, διότι εἶνε πρόδηλος.

Αἱ συνήθειαι τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἀπαντῶνται παρὰ πλείστοις ἔθνεσιν, ἕως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν καὶ Καμτσιάτκαν. Ὁ Ἰακώβ ἔπρεπε νὰ ὑπηρετήσῃ ἑπτὰ ἔτη, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ μνηστευθῆ τὴν Ραχήλ. Ὁ κάταικος τῆς Καμτσιάτκας ὑπηρετεῖ πολὺν καιρὸν τὸν πατέρα τῆς μνηστῆς του, πρὶν φέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὁ Ἐσκιμῶς ἐπεκτείνει ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ τέκνα. Μετ' τὴν ἐγκυμοσύνην συνδέονται παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν αἱ μάλιστα ἀλλόκοτοι ιδέαι καὶ συνήθειαι.

Δύσκολον εἶνε νὰ προσδιορίσῃ τις εἰς ποίαν ἐποχὴν τοῦ

πολιτισμοῦ τὰ ἔθνη ἀρχίζουσι νὰ ἐκδίδωσι νόμους κατὰ τῆς μοιχείας. Ἀναμφιβόλως ἤθελε σφάλοι τις μεγάλως, ἂν πρὸς τοῦτο ἐδέχετο γενικόν τινα κανόνα. Κλιματικαὶ ἐπιβροαί, ἰδιαίτεροι σχέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἰδεῶν δεικνύουσιν ἀκαταπαύστως, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις. Αἱ ποιναί, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς τὴν μοιχείαν ἔχουσιν εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῶν ἐθνῶν, ἐνίοτε μὲν ἄγριον, ἐνίοτε δὲ πολλὰ αὐστηρὸν καὶ αἰμοδιψῆ χαρακτῆρα, ἡ δὲ ποινὴ ἀποβλέπει ἄλλοτε μὲν τὸ ἐν, ἄλλοτε δὲ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ συζυγικοῦ ζεύγους, καὶ ἄλλοτε ἀμφοτέρα συνάμα τὰ μέρη. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἤθελε τις πληρώσει πολλὰς σελίδας, ἂν ἤθελε μὲ κάποιαν ἀκρίβειαν νὰ διαγράψῃ τὰς ποινὰς, τὰς ὁποίας τὰ διάφορα ἔθνη τῆς ὑψηλίου ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας.

Τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἡ κατήργησαν παντάπασιν ταύτας τὰς ποινὰς ἢ μεταχειρίζονται αὐτάς μὲ ἐπιείκειαν, ἥτις καθιστᾷ αὐτοὺς πάντῃ φαντασιώδεις ἢ κατ' ἔμφασιν. Οἱ ἀμετάβλητοι μάλιστα νόμοι τῆς Ἡθικῆς, οἵτινες ἔχουσιν ἀξιῶσεις ἐπὶ τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ τῆς ἠθοποιήσεως, ἐλησμονήθησαν τόσον, ὥστε δὲν θεωροῦσι πλέον τὴν μοιχείαν ὡς ἔγκλημα, ἀλλ' ὡς τι ὅλως σύνηθες, ὅλως ἐκ φύσεως προερχόμενον, καὶ νομίζουσιν, ὅτι ἀρκεῖ, ἂν τις χωρίσῃ καὶ διαζεύξῃ μόνον τὸ ζεῦγος, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε λάβει χώραν ἡ ἀπιστία.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ.

Γ.

ΕΥΘΥΦΡΩΝ Ἡ ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.

(Συνέχεια ἴδ. σελ. 343.)

Μεγάλην σπουδαιότητα ἐν τῇ γλωσσικῇ διδασκαλίᾳ ἔχει ἡ εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσις τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνωτέρω διαληφθεισῶν ἐργασιῶν, ἡ ἀσκήσις αὕτη φέρει τὸν πρακτικώτερον χαρακτῆρα, καὶ τὰ σπουδαιότερα ἀποτελέσματα· ἐπ' αὐτῆς δὲ θεμελιεῖται ὅλως ἡ γλωσσικὴ ἐπιτηδειότης, ἣν τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον σκεπτεῖ νὰ παράσχη εἰς παῖδα, ὅστις εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ πολλὰ ὀλίγον γλωσσικὸν πλοῦτον κεκτημένος, καὶ τοῦτον ἄτακτον, ἀνώμαλον καὶ ἀκάθαρτον. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μάλιστα ἔθνει, ὅπερ τοσαύτας καὶ τοιαύτας ὑπέστη μεταβολὰς καὶ τύχας, ὅπερ μετὰ πολλῶν καὶ βαρβάρων λαῶν συγκαταμιγνὲν εἰς ἀκαταλογίστους ὑπέπεσε συμφορὰς, καὶ τῶν συμφορῶν τούτων καὶ τῶν μεταβολῶν τὰ ἔχνη φέρει ἐν τῇ γλώσσῃ μάλιστα αὐτοῦ, τοσοῦτον κατφραγῆ καὶ τοσοῦτον στενωροῖως λαλοῦντα, ὀφείλομεν μεγάλην νὰ καταβάλλωμεν σπουδὴν περὶ τῆς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως τῶν ἡμετέρων παίδων ἐν τοῖς Δημοτικοῖς σχολείοις. Τὴν φοβερὰν καὶ πολλακίς ἀηδῆ ποικιλίαν καὶ ἀνωμαλίαν τῶν διαλεκτικῶν τύπων τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ λαλουμένης γλώσσης μόνος ὁ βαρὺς κύλιανδρος τῆς ἐπιμόνου καὶ ἐνδελεχοῦς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως δύναται ν' ἀφανίσῃ καὶ ἰσοπεδώσῃ, καὶ καταστήσῃ οὕτως ὁμαλὴν καὶ ὁμοιόμορφον τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ, τὴν φυσικὴν ταύτην ἑδὼν τῆς ἀναπτύξεως ἐκάστου ἔθνους. Δύο δὲ γλωσσικοῖ

τύποι προβάλλονται ἐνταῦθα ὡς σκοποὶ τῆς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως· διότι κατὰ μὲν τὴν γενικὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἀναστροφὴν καὶ οἱ παῖδες πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ ὁ διδάσκαλος πρὸς τοὺς παῖδας ὀφείλουσι νὰ μεταχειρίζονται τὴν ὑπὸ τῶν λογίων λαλουμένην γλῶσσαν ἐν τοῖς γλωσσικοῖς ὅμως μαθήμασι, οἱ παῖδες ἀπαγγέλλοντες, διηγούμενοι, ἢ ἔπως δήποτε εἰς τὸν διδάσκαλον ἀποκρινόμενοι, ὀφείλουσι νὰ μεταχειρίζονται τὴν καθαρὰν καὶ κανονικὴν τῶν βιβλίων γλῶσσαν, ἣν καὶ ἐθέσαμεν ὡς σκοπὸν καὶ τέρμα τῆς ἐν τοῖς Δημοτικῶις σχολείοις γλωσσικῆς διδασκαλίας. Ἄλλ' οἱ πλείστοι τῶν εἰς τὸ σχολεῖον φοιτόντων σήμερον παίδων οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν γνωρίζουσι παρὰ τὴν φυσικὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν, τὴν διάλεκτον, τὴν τοσαύτας διαφορὰς καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσαν· ὀλίγοι δὲ τούτων εἰσὶν ὅπως δὴποτε συνηθισμένοι εἰς καθαροτέραν τινὰ γλῶσσαν. Ἐν τούτοις ἀμφότεροι οὗτοι, ὡς ἡ πείρα ἀποδεικνύει, τοσοῦτον ὀλίγον γλωσσικὸν πλοῦτον φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τοῦ οἴκου, εἰς δὲ τὰς περισσοτέρας περιστάσεις τοσοῦτον ἀκάθαρτος καὶ ἐλαττωματικὴ, τοσοῦτον ἀσαφῆς καὶ ἀνώμαλος εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν, ὥστε οὐ μόνον ψιλὸν καθῆκον ἔχει τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνάγκην ἀμετάπτωτον εὐρίσκεται, διὰ βαθμιαίας τινὸς προαγωγῆς τῶν πρώτων καὶ τελειοποιήσεως τῶν δευτέρων νὰ αὐξάνη, καθαρῶς, σαφηνίζη καὶ ἐξομαλύνη τὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ φέρη οὕτως αὐτοὺς εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, καθ' ὃ μία καὶ ἡ αὐτὴ γλῶσσα θὰ ᾔηται κοινὸν κτήμα ἀπάντων, τοῦθ' ὅπερ δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου κατορθοῦται, εἰμὴ διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως τῶν παίδων. Ἡ ἀσκήσις αὕτη ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τούτου πρώτου αποτελέσματος φέρει καὶ δύο ἄλλα ἀπωτέρω μὲν, ἐπίσης ὅμως σπουδαῖα. Πρῶτον ἡ καλλίστη προετοιμασία καὶ τὸ μέγιστον βοήθημα διὰ τὴν γραπτὴν τῶν διανοημάτων ἀποτύπωσιν εἶναι ἡ προφορικὴ εἰς τὸ λέ-

γειν ἀσκήσις, καὶ ἄνευ αὐτῆς οὐδόπως δύναται νὰ προαχθῆ ἐκείνη. Παρατηρεῖται καὶ σήμερον κατὰ τε τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια, ὅτι ἐκείνοι οἱ διδάσκαλοι μετ' ἐπιτυχίας διδάσκουσι τὴν λεγόμενὴν ἔκθεσιν τῶν ιδεῶν, ὅσοι ὄχι μόνον πρακτικῶς πρότερον ἐπὶ ἐν τοῦλάχιστον ἔτος ἐγύμνασαν τοὺς ἐαυτῶν μαθητὰς εἰς τὸ λέγειν καὶ διηγεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἤρχισαν ἤδη τὰς γραπτὰς ἐκθέσεις, προπαρασκευάζουσι ἐκάστοτε τὴν ὕλην διὰ προφορικῆς τινος γυμνασίας ἐπ' αὐτῆς. Δεύτερον ἡ ἐν λόγῳ ἀσκήσις εἶναι λίαν γυμνασικὴ τοῦ πνεύματος, εἰς τὸ νὰ προφυλάττηται μὲν ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν, ἀλογιστίαν καὶ ἀμέλειαν ἐν τῷ λέγειν, συνηθίζει δὲ τὸν παῖδα εἰς τὸ νὰ λέγῃ πάντοτε μεμετρημένα καὶ λελογισμένα, καὶ μόνον, ὅπου καὶ ὅπως δεῖ, νὰ μεταχειρίζεται τὸν λόγον.

Κ. Καὶ μερικώτερα τινὰ καὶ πρακτικώτερα ἐπὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκτελεῖται ἡ τοσοῦτον σπουδαία αὕτη ἐν τῷ λέγειν ἀσκήσις τῶν μαθητῶν;—Εὐθ. Ἡ ἀσκήσις αὕτη, ἥς οὐδὲ τὸ ὄνομα ἠκούσθη εἰσέτι ἐν τοῖς ἡμετέροις Δημοτικῶις σχολείοις, ὡς ἴδιον ὄρισμένον μάθημα, συνίσταται ἐκ 5 ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς δικρινόμενων ἐργασιῶν. Καὶ πρῶτον εἶναι ἤδη γνωστὸν, ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται ἄνευ διανοήματος, καὶ ὅτι τὸ διανόημα ἔχει τὰς ἐαυτοῦ ρίζας ἐν τῇ ἐποπτεία. Ἐπιτεταὶ ἐκ τούτου, ὅτι αἱ γλωσσικαὶ ἀσκήσεις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλουσι κατ' ἀνάγκην νὰ ᾧσι διανοητικὰ καὶ ἐποπτευτικὰ ἀσκήσεις. Ἡ πρώτη γλωσσικὴ διδασκαλία εἶναι ἄρα ἡ ἐποπτευτικὴ διδασκαλία, ἣ, καθὼς ὠνόμασεν αὐτὴν τινὲς τῶν ἡμετέρων, Πραγματογνωσία.

Τριπλῆ τις εἶναι ἡ φύσις τοῦ μαθήματος τῆς Πραγματογνωσίας· α' δι' αὐτοῦ συνηθίζει ὁ πᾶς νὰ γνωρίζῃ τὸν ἕξω κόσμον καὶ ὀρθῶς νὰ ἀντιλαμβάνηται αὐτοῦ· β' τὸ ἀντιληφθὲν εἰς ὄρισμένον διανόημα νὰ ἐπεξεργάζεται· γ' αὐτὸ τὸ διανόημα εἰς ὀρθολογικὸν σχῆμα ἐκφράσεως νὰ ἀποτυποῖ.

Πάν ὅ,τι ὀπωσδήποτε εἶναι ἐποπτευτὸν δύναται νὰ γείνη ἀντικείμενον τῆς ἐποπτευτικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ὁ ὀρίζων τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν εἰς τὸν παῖδα ὀφείλει νὰ παρέχη πάντοτε τὰ ἀναγκαῖα ἀντικειμενικὰ ὄρια τῆς Πραγματογνωσίας· ἔξω λοιπὸν τοῦ ἐποπτευτικοῦ ὀρίζοντος τοῦ παιδὸς καὶ ἀνώτερον τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται τι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τύτην. Διότι πρὸ πικρῆς ἀλλοῦ εἶναι ἀναγκαῖα ἰσχυρὰ ἀντίληψις καὶ κατανόησις τοῦ πράγματος, ταύτης δὲ μὴ γενομένης ὁ μαθητὴς δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀπόλυτον κυριότητα ἐπὶ τοῦ πλούτου τῶν γνώσεων καὶ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ καλῶς, ὅτι ἐκάστη λέξις ἔχει ὠρισμένην ἔννοιαν, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ σκέπτηται ἐπὶ τῆς λέξεως. Ἀπ' ἐναντίας μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιλήψεως καὶ κατανοήσεως τοῦ πράγματος ὁ λόγος τοῦ μαθητοῦ εἶναι πάντοτε πλήρης διανοημάτων, δὲν ἀναθλαστάνει ἐξ αὐτοφυῶν καὶ τυχαίων συλλογισμῶν, δὲν εἶναι ἀπόρροια μνημονικῆς καὶ ἀσυνειδήτου βουλήσεως. Καὶ ἤδη ἐρχόμενοι εἰς τὰ μερικώτερα καὶ τυπικώτερα τῆς ἐργασίας τύτης λέγομεν, ὅτι κατ' ἀρχὰς παρουσιάζομεν εἰς τοὺς παῖδας τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ πρόκειται νὰ γνωρίσωσι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάμνουσιν οὗτοι προσεκτικὴν κατόπτευσιν, καὶ ἀκολούθως εἰσερχόμεθα εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον. «Πρῶτον τὸ πρᾶγμα καὶ ἔπειτα ἡ λέξις». Ὄφείλομεν νὰ παρουσιάζωμεν εἰς τοὺς παῖδας πραγματικὰ ἀντικείμενα, εἰκόνας δὲ μόνον ἐν παντελεῖ ἑλλείπει τοῦ πράγματος ἢ καὶ ὡς μέσα ἀναμνήσεως δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν. Ἀφοῦ γείνη ἡ κατόπτευσις, πρῶτον ὀνομάζομεν τὸ ἀντικείμενον καὶ ὀρίζομεν αὐτὸ, ἂν ἦναι δυνατόν, δι' ἀπλουστῆτος τινὸς ἔρισμοῦ, διότι πολλὰκις ὁ ἔρισμός ἐκινῶν δύσκολος ὢν ὀφείλει νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐργασίας· δεύτερον λέγομεν τὰς διαφορὰς ἰδιότητος αὐτοῦ, τὸ χρῶμα, τὸ σχῆμα, τὴν πυκνότητα τὸν χυμὸν, τὸν ἦχον, τὴν κατασκευὴν κτλ· τρίτον

ὀνομάζομεν τὰ διάφορα μέρη αὐτοῦ καὶ ὀρίζομεν τὴν θέσιν ἢ τὰυτα κατέχουσι καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις αὐτῶν· τέταρτον λέγομεν τὴν ἱστορίαν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀντικειμένου, ἢτοι τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν αὐτοῦ, τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἀφοῦ οὕτως ἐξετάσωμεν πολλὰ ἀντικείμενα, ἀσκοῦμεν πέμπτον τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ ἀντιπαράβαλλεν καὶ διακρίνειν αὐτὰ ἀπ' ἄλλήλων, ἢτοι λέγομεν τὰς ὁμοιότητος καὶ διαφορὰς δύο ἢ περισσοτέρων αὐτῶν, καὶ οὕτω προβαίνει ἡ ἐργασία εὐρυνομένη βαθμηδὸν διὰ νέου ἐκάστοτε τρόπου ἐξετάσεως τῶν ἀντικειμένων συμφώνως τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ διανοητικῇ δυνάμει τῶν μαθητῶν· οἱ δὲ διαφορεῖ οὗτοι ἐξεταστικοὶ τρόποι ἀποτελοῦσι τὰ στοιχεία τοῦ διανοεῖσθαι 1).

Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀντικειμένων ἐπικρατεῖ τὸ διαλογικὸν εἶδος καὶ αἱ ἐρωταποκρίσεις μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητῶν αἱ ἐρωτήσεις μάλιστα, τί, ποῖον, πόθεν, πῶς, διατί, πρὸς τί κτλ. συχνὰ οὔσαι καὶ ἀπευθυνόμεναι οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ νάπαιδιν, θυμασίως συντελοῦσι εἰς τὴν παρόρμησιν πρὸς σκέψιν καὶ εἰς τὴν ἰσχυρὰν κατανόησιν τοῦ πράγματος. Τὸ διηγηματικὸν εἶδος λαμβάνει χώραν ἐνταῦθα μόνον, ὅταν πρόκηται νὰ γείνη ἐπανάληψις τῶν ἤδη προσκτηθεισῶν ἀντιλήψεων. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι, καλῶς ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐποπτικῇ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἀναγκαῖα ποικιλία καὶ μεταλλαγῆ, ὅχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀντικείμενα τῆς Πραγματογνωσίας, ἀλλὰ καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς γενικοὺς τύπους τῆς ἐποπτείας καὶ ἐξετάσεως τοῦ ἀντικειμένου.

Εἰς δύο εἶδη ἀνάγονται οἱ γενικοὶ τύποι τῆς ἐποπτείας, καθόσον οὗτοι πληροῦσιν ἢ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον· δια-

1) Ἴδε περὶ τῶν τρόπων τούτων Ἐγγειρ. Παιδαγωγικῆς Ἀριστ. Κ. Σπαθάρη σελ. 73 καὶ ἐφεξῆς.

ρεῖται ὅθεν καὶ ἡ Πραγματ. εἰς τὴν ἐποπτείαν ἐν τόπῳ εὐρισκομένων ἀντικειμένων (περιγραφικὴ Πραγματογ.) καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἐν χρόνῳ συμβαινόντων (διηγηματικὴ Πραγματογνώσις) καὶ ὕλη μὲν διὰ τὴν πρώτην εἶναι τὰ ἐν τῷ σχολείῳ ἐν τῇ πόλει καὶ κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἀντικείμενα, ὕλη δὲ διὰ τὴν δευτέραν εἶναι ἱστορίαι, μῦθοι, καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὰ στοιχεῖα τοῦ διανοεῖσθαι ἴστανται ἐν ἐσωτερικῇ ὑπαμειβῇ μετὰ τῶν στοιχείων τῆς γλώσσης, διὰ τοῦτο ἡ Πραγματογνώσις ὀφείλει νὰ φέρεται εἰς ὀργανικὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς ἐν γένει γλωσσικῆς διδασκαλίας τῆς κατωτέρας τάξεως. Ἐν ταύτῃ ἡ Πραγματογνώσις δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον μάθημα, ὡς ἐν ταῖς ἀνωτέραις, ἀλλ' εἶναι ἠνωμένη μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων γλωσσικῶν ἐργασιῶν. Ἐν τούτοις αὐτὴ αὐτὴ μετὰ δύο ἔτη διδασκαλίας παύει πλέον νὰ ἦναι ἰδιαιτέρον μάθημα, καὶ διέκει μὲν δι' ὅλων τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἀλλὰ μόνον ὡς γενικὸν τι διδακτικὸν βοήθημα, ὡς ἀρχὴ· διότι ἕκαστον διδακτέον πρᾶγμα ἀρχίζει μετ' ἐποπτείας. Ἐκαστον λοιπὸν μάθημα ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ Πραγματογνώσιν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ, ἀλλὰ καὶ διὰ παντός τοῦ βίου τὸ ἐποπτευτικῶς λογίζεσθαι εἶναι τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ λυσιτελές.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΑΙ ΑΡΑΧΝΑΙ.

Ἡ ἀράχνη εἶναι ζῴφιον κοινῶς περιφρονούμενον· πολλοὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται αὐτὸ ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς σκορπίους καὶ τὰ λοιπὰ δηλητηριώδη ζῶα. Ἐν τούτοις καὶ τὸ ζῶον τοῦτο εἶναι ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων δημιουργημάτων τοῦ Πλάστου, καὶ παρέχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὰς ὠφελείας αὐτοῦ. Ἡ ἀράχνη ἔχει ὄχι δύο ἀλλ' ὀκτώ ὀφθαλμούς· ὥστε ἤθελέ τις συμπεράνη ἐκ τούτου, ὅτι οὐδεμία ἐπιτηδειότης ὑπάρχει εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ βλέπῃ τόσον ταχέως, καὶ νὰ συναρπάξῃ ἀστραπηδὸν τὰς μυίας καὶ τοὺς κώνωπας, οἵτινες ἤθελον ἐμπέσῃ καὶ ἐμπλεχθῇ εἰς τοὺς δαιδαλόεντας ἱστῶς αὐτῆς. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ συμπερασμὸς οὗτος εἶναι ἀδικος. Ἡ μυῖα, καθὰ παρατηροῦσιν οἱ φυσιοδίφαι ἔχει πολλὰς ἑκατοντάδας ὀφθαλμῶν, ἐν τούτοις οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνει, οὐδὲ ποσῶς παρατηρεῖ τὸ δίκτυον, ἔπερ εἶναι ἐστημένον κατ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἀμείλικτον ἐχθρὰν τῆς, ἣτις μὲ ἱκανῶς ὀγκῶδες σῶμα κάθηται παραμονεύουσα ἐν αὐτῷ. Τοῦτο μᾶς διδάσκει, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ὄχι μόνον ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ νοῦς καὶ ἐπιτηδειότητος, ἂν θέλωμεν εὐτυχῶς νὰ διέλθωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ νὰ μὴ ἐμπέσωμεν εἰς κεκρυμμένην τινὰ παγίδα.

Πόσον λεπτὸν εἶναι τὸ νῆμα, ἔπερ μία ἀράχνη ἐν μεγίστη ταχύτητι δύναται νὰ φέρῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον τοῖχον! Καὶ ὁμοῦ οἱ ζωολόγοι βεβαιοῦσιν, ὅτι ἐν τοιοῦτον νῆμα, ἔπερ μόλις δύναται τις νὰ ἴδῃ μὲ γυμνὸν ὀφθαλμόν, εἴμπορεῖ νὰ συγκροτῆται ἐξ ἐξακισχιλίων νηματίων καὶ ἰδοῦ πῶς. Εἰς τὴν ἄκραν τῆς κοιλίας αὐτῆς ἡ ἀράχνη ἔχει ἐξ

ἀδένας, ἐκ τῶν ὁποίων ταῦτοχρόνως ἐξέρχονται τὰ νημά-
τια· ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀδένων τούτων ἔχει ἀκριβῶς χιλίας
λεπτοτάτας καὶ μικροσκοπικὰς ὀπὰς, ἐκ τῶν ὁποίων καμ-
μία βεβαίως δὲν ἐτέθη ἐκεῖ εἰς μάτην. Ἐξερχόμενον λοιπὸν
καὶ συμπλεκόμενον οὕτω τὸ νῆμα συγκροτεῖται ἐξ ὄλων
τούτων τῶν χιλιάδων νηματίων. Ἐντεῦθεν δύναται τις καλῶς
νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐν τοιοῦτον νῆμα, εἰ καὶ τοσοῦτον λεπτόν,
ὅμως εἶναι τόσον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ δύνηται τὸ ζωύφιον νὰ
τρέχῃ ἄνω καὶ κάτω ἐπ' αὐτοῦ ἐν μεγίστῃ ἀσφαλείᾳ καὶ ὄχι
μόνον νὰ ἰωρῆται ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτίθῃται εἰς
τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς καταγίδας.

Ἐπεὶ πάντα θαυμασία εἶναι ἡ τέχνη καὶ ἐπιτηδειότης
μεθ' ἧς τὸ ζωύφιον τεῦτο ὑφαίνει τὸν τεχνικώτατα διαπε-
πλεγμένον ἱστὸν τοῦ μετὰ ἡσύχου μὲν ἀλλ' ἀκαμάτου φιλερ-
γίας, καὶ ἡ ἐπιμονὴ μεθ' ἧς ἐκ νέου διαπλέκει αὐτὴν ἄμα
χαλασθέντα, καὶ ἐπομένως θαυμασία ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ σο-
φία τοῦ πλάστου, ὅστις εἰς ἐν τόσον μικρὸν ἀφανὲς δημι-
ούργημα ἐνέκρυψε τοσαύτην ἐπιτηδειότητα.

Ὅτι τὸ γένος τοῦτο τῶν ζῶων περιέχει διάφορα εἶδη, τὸ
παρατηρεῖ τις καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαπλε-
κομένων ἱστίων των, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν αἰωροῦνται
εἰς τὸν ἀέρα καὶ διὰ τινων μόνον νημάτων συγκρατοῦνται
εἰς τοῖχόν τινα ἢ δένδρον, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ φύλλα τῶν θυ-
ρῶν καὶ παραθύρων, ἄλλοι εἰς τὰς γωνίας, ἄλλοι εἰς τοὺς
ἀγροὺς κτλ. Ἀράχλαι τινὲς οὐδένα ἱστὸν ὑφαίνουσιν, ἀλλὰ
παραμονεύουσαι πηδῶσιν αἴφνης ἐπὶ τῆς λείας των. Κατὰ τὸ
ἔαρ καὶ πολὺ περισσότερον κατὰ τὸ ξηρὸν, θερμὸν καὶ ὄψι-
μον θέρος βλέπει τις πολλάκις νὰ περιδοιοῦνται εἰς τὸν ἀέ-
ρα ἀπειράριθμοι λευκοὶ ἱστοὶ καὶ κροκίδες καὶ μάλιστα περὶ
τὰ δένδρα, οἱ δὲ πῆλοι τῶν διαβαιόντων τὰς δενδροφύτους
ὁδοὺς τῶν μεγάλων πόλεων περιβάλλονται αἴφνης ὑπ' αὐ-
τῶν. Ἐπὶ πολὺ δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ πόθεν προέρ-
χοντο τὰ νήματα καὶ αἱ κροκίδες ἐκεῖναι, ἤδη δὲ εἰ πάντες,

εἶναι πεπεισμένοι, ὅτι πλῆθος μικρῶν μαύρων ἀραχνῶν, αἰ-
τινες ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὠνομάσθησαν ἀράχλαι τοῦ
ἀποχωροῦντος θέρου συμπλέκουσι τὰ ἀπειράριθμα νεφελώ-
δη καὶ εὐδιάρρηκτα ταῦτα δίκτυα, διὰ νὰ παίζωσι μὲ τὰς κε-
φαλάς τῶν διαβατῶν. Ἐνταῦθα πάλιν δύναται νὰ παρατη-
ρήσῃ τις πόσον μέγα ἀποτέλεσμα φέρει μικρὰ δύναμις, φθά-
νει μόνον πολλοὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἀράχλαι δηλητηριώδεις. Εἰς
τοὺς θερμοὺς τόπους τῆς νοτιωτάτης Ἰταλίας ζῆ φοβερὰ
τις ἀράχνη ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Ταρκετέλλα.
Αὕτη δάκνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τοῦ δηλητηριώδους
δήγματός της ἐπιφέρει εἰς αὐτοὺς ἀσθένειαν καὶ εἶδός τι
ζάλης καὶ μελαγχολίας. Μέσον θεραπείας κατὰ τοῦ νοσή-
ματος τούτου μεταχειρίζονται εἶδός τι χοροῦ, ὀνομαζομένου
καὶ αὐτοῦ Ταρκετέλλα. Ὅταν οἱ ἀσθενεῖς ἀκούσωσι τὴν
μουσικὴν παίζουσαν τὸν χορὸν τοῦτον, ἀρχίζουσιν εὐθὺς
νὰ χορεύωσι κάμνοντες σφοδρὰς κινήσεις καὶ ἐλιγμούς, μέ-
χρις ὅτου ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ νοσήματος τούτου. Εὐκό-
λως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι διὰ τῶν ἰσχυρῶν κινήσεων
τὸ δηλητήριον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἄλλο εἶδος αξιοπαρατήρητον ἐκ τῶν ζωύφιων τούτων
ζῆ εἰς χώραν τινὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὀνομάζεται ἀράχνη
τῶν θάμνων. Αὕτη δὲν εὐχαριστεῖται εἰς τὰς μυίας των οἰ-
κιῶν καὶ τοὺς κωνωπίσκους. Ὅχι καταδιώκει ὠρισμένον τι
εἶδος μικρῶν πτηνῶν, τὰ συναρπάζει καὶ τὰ πνίγει καὶ ἐκ-
μυζᾷ τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ τρώγει τὰ ὠὰ των. Ἐνταῦθα ἀ-
πορεῖ τις τί νὰ θαυμάσῃ περισσότερον, τὸ μέγεθος τῆς ἀρά-
χνης, ἢ τὴν σμικρότητα τοῦ πτηνοῦ.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ κ.τ.λ.

(Συνέχεια ἴδε σελ. 316.)

ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ.

Μέσα τῆς βελτιώσεως ἢ μεταστοιχειώσεως τῶν γαιῶν πρὸς πλείονα καρποφορίαν εἶνε, ὅσα μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ τροποποιήσωμεν τὴν ποιότητα αὐτῶν, ἢ γουν ν' αὐξήσωμεν τὴν ὑγρασίαν τῶν πολλὰ ξηρῶν, νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν τῶν πολλὰ ὑγρῶν, νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν συνεκτικότητα τῶν ἐλαφρῶν, καὶ νὰ ἐξασθενίσωμεν τὴν τῶν δυνατῶν γαιῶν. Εὐκόλον εἶνε νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι τὰ μέσα τῆς βελτιώσεως πρέπει νὰ ποικίλλωσιν ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν γαιῶν, καὶ αἱ κυριώτεραι ὕλαι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ ἄμμος, ἡ ἄργιλλος, ἡ ἀργιλοτίτανος (marne) καὶ ἡ ἄσβεστος. Δύναται τις νὰ βελτιώσῃ ἔδαφος ἀργιλῶδες ἀναμιγνύων μὲ αὐτὸ ἄμμον, καὶ ἀμμῶδες ἢ τιτανῶδες (calcaire) ἀναμιγνύων ἄργιλον. Ἄλλ' ὅλας ταύτας τὰς ἐργασίας δὲν παρακολουθεῖ πάντοτε ἡ ἐπιτυχία· διότι ἡ ἄμμος δυσκόλως συμφύεται εἰς ἓν μὲ γαίης ἀργιλῶδεις συνεκτικὰς, καὶ ἡ ἄργιλλος, ἣτις εἶνε φύσει συμπαγῆς, δὲν δύναται νὰ συνενωθῇ μὲ τὰς ἀμμῶδεις γαίας, εἰμὴ καθ' ὅσον εἶνε διηρημένη καὶ σχεδὸν εἰς κόνιν κατατετριμμένη. Ἀναπληρῶσι δ' αὐτὴν διὰ τῆς ἀργιλοτιτάνου, τῆς ὁποίας ἡ ἐνέργεια εἶνε ἀποτελεσματικώτερα καὶ ἡ χρῆσις εὐκολωτέρα.

Ἡ ἀργιλοτίτανος εἶνε μίγμα διαφόρων εἰδῶν γαιῶν, ποικίλλον ἐπ' ἀπειρον ὡς πρὸς τὴν ἀναλογία τῶν ὑλῶν, αἵτινες συναπαρτίζουσιν αὐτήν. Ὅτε μὲν εἶνε ἡ κιμωλία ἢ ἡ τίτανος τὰ ἐπικρατοῦντα εἰς τὸ μίγμα, ὅτε δὲ ἡ ἄργιλλος καὶ ἡ ἰλύς ἢ ὁ πηλὸς καὶ ἄλλοτε ἡ ἄμμος καὶ οἱ κάλληκες.

Ἡ ἀργιλοτίτανος ἀπαντᾶται πανταχοῦ εἰς μικρότερον ἢ μεγαλύτερον βάθος ὑπὸ τὴν φυτεύσιμον γῆν. Ἄγονος οὖσα καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν περιέχει στοιχεῖα λίαν γόνιμα καὶ ἡ ἀργιλοτιτάνωσις (marnage), ὅταν γίνηται, ὅπως πρέπει, φέρει τὰ κάλλιστα ἀποτελέσματα. Ὁ γεωργὸς πρέπει νὰ ἐξιστορήσῃ (σπουδάσῃ) καὶ ἐκλέξῃ τὴν ποιότητα τῆς ἀργιλοτιτάνου, τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας θέλει νὰ βελτιώσῃ. Ἄν αὐταὶ αἱ γαῖαι ἦνε ἀργιλῶδεις καὶ δυναταὶ, ἢ ἀργιλοτίτανος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ ἡ τίτανος, καὶ ἡ ὁποία εἶνε ὀλίγον ἀμμῶδης, εἶνε ἡ καταλληλοτέρα. Ἄν δὲ ἦνε ἀδύνατοι καὶ ἐλαφραὶ, ἀργιλοτίτανος παχεῖα καὶ περιέχουσα πολλὰ ἀργιλῶδη μέρη, εἶνε προτιμητέα. Κατὰ τὸ φρονόπωρον ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος διενεργεῖται ἡ ἀργιλοτιτάνωσις οὕτω πως. Ἐναποθέτουσι τὴν ἀργιλοτίτανον εἰς σωρούς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ ὅταν γίνῃ κόνις, διασκορπίζουσιν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν ὁμαλῶς καὶ τὴν παραχώνουσιν ὀλίγον καθέως διὰ τῆς ὀργώσεως.

Τὴν ἄσβεστον, ἣτις εἶνε λίθος ἐψημένος εἰς τὴν κάμινον, μεταχειρίζονται ἀντὶ ἀργιλοτιτάνου καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς βλαστήσεως πολὺ ἰσχυρότερα ἀποτελέσματα παρὰ τὴν τελευταίαν οὐσίαν. Ἄλλὰ δὲν ἀρμόζει εἰς ὅλας τὰς γαίας. Ἀσβεστοῦσι δὲ πολὺ τὰς νεωστὶ ἐκχερσωθείσας (νειοποιηθεῖσας) γαίας καὶ κατὰ πρώτην φοράν καλλιεργηθείσας.

Περὶ Λιπασμάτων.

Μὲ τὸ ὄνομα λιπάσματα περιλαμβάνομεν ὅλας τὰς ὕλας, οἰκισθῆποτε φύσεως καὶ ἂν ἦνε, αἵτινες εἶνε προωρισμέναι νὰ διατηρῶσι τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ τρέφωσι τὰ φυτά. Πᾶσα συγκομιδὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν γῆν μέρος τῶν θρεπτικῶν αὐτῆς χυμῶν, καὶ ἤθελον οὗτοι ἐντός ὀλίγου ἐξαντληθῆ, ἂν δὲν ἀντικαθίσταντο διὰ τῶν λιπασμάτων αἱ ἀπώλειαι,

τάς ὁποίας αὐτὴ ὑπέστη. Τοῦτο καλεῖται καὶ κόπρισμα τῆς γῆς.

Τὸ γενικῶς εὐχρηστον λίπασμα τὸ μᾶλλον κατάλληλον καὶ τὸ μᾶλλον εὐκόλον νὰ τὸ προμηθευθῆ τις πανταχοῦ, ὅπου τρέφονται κτήνη, εἶνε ἡ κόπρος (κοπριά), τοῦ ἔστι τὰ χόρτα καὶ ἄχυρα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς στίβας ἢ στρωμνὴ τῶν κατοικιδίων ζώων, εἰς ἵππων, βοῶν, προβάτων κτλ. Ἡ κόπρος τῶν ἀγρῶν εἶνε συνήθως μίγμα χόρτων, ἀχύρων καὶ περιττωμάτων τῶν διαφόρων ζώων, τὰ ὁποῖα τρέφονται ἐν αὐτοῖς. Ἐνίοτε δὲν κάμνουσι χρῆσιν τούτου τοῦ μίγματος, ἀλλ' ἐπιβρίπτουσι εἰς πᾶσαν γῆν τὴν κόπρον, ἣτις ἀρμόζει κάλλιον εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς: τῶν μὲν κερκασφύρων π. χ. ζώων, ἣτις εἶνε παχυτέρα εἰς τὰ ἀμμώδη, ἐλαφρὰ καὶ ξηρὰ ἐδάφη τῶν δὲ ἵππων, ἣτις εἶνε θερμότερα, εἰς τὰ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ.

Τὴν κόπρον τῶν ἐρισφύρων ζώων προσάπτουσι ἀμέσως εἰς τὴν γῆν διὰ τοῦ αὐλίσματος (μανδρίσματος). Ὅνιμάζουσι δ' οὕτω τὸν τρόπον τοῦ ἐπικοπρίζειν τὴν γῆν διὰ τῆς ἐν καιρῷ νυκτὸς διαβάσεως τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα κλείουτιν ἐντὸς μέρους περιφραγμένου μὲ πλοκίους. Δίδουσι δ' εἰς τοῦτο τὸ μέρος διαστάσεις τριαύτας, ὥστε ἕκαστον ζῶον δὲν ἔχει, εἰμὴ διαστημα ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου: ἐπιφάνειαν τὴν ὁποῖαν δύναται ἐν πρόβατον νὰ λιπάνῃ μὲ τὴν κόπρον του εἰς μίαν νύκτα.

Ὅνιμάζουσι λίπασματα πρᾶσινα φυτά τινα, εἰς τὸ πῖστον, τὴν ὄροβον, τὴν ῥοφάνην ἢ ἀγριοκράμβην, τὸ τριφύλλιον καὶ τὴν μελίνην ἢ καλαμύσιτον (καλαμπόκι), τὰ ὁποῖα σπείρουσι πυκνότερα παρὰ τὸ σῦνηθες, καὶ τὰ ὁποῖα καταχωννύουσιν εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἡ σπορὰ εἶνε εἰς τὸ ἄνθος τῆς. Τὰ πράσινα λίπασματα ἀρμόζουσι πρὸ πάντων εἰς τὰ θερμὰ κλίματα καὶ διὰ τοῦτο ἀρμόζουσι μᾶλλον εἰς τὰς ξηρὰς παρὰ εἰς τὰς ὑγρὰς γαίτας.

Ἡ στάκτη, καὶ μάλιστα ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν θελοστάκτην (μπογάδα) περᾶγει καλὰ ἀπο-

τελέσματα καὶ ὡς λίπασμα καὶ ὡς μέσον βελτιώσεως εἰς τὰς ἀργιλώδεις, συμπαγεῖς καὶ ὑγρὰς γαίτας.

Ἡ θειούχος τίτανος (platre), τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις εἰς τὴν Γεωργίαν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ III. αἰῶνος, εἶνε ἐν τῶν πολυτιμοτάτων λιπασμάτων, τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῆ διὰ τὰ φυτὰ τῶν τεχνητῶν λειμώνων (λιβαδίων), τὸ τριφύλλιον, τὴν μηδικὴν πόκην (εἶδος καὶ τοῦτο τριφυλλίου) καὶ τὴν ὄνοβρυχίδα. Ἡ θειούχος τίτανος γίνεται κόνις καὶ σκορπίζεται μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν φυτῶν, ἅμα ἀρχίσωσι νὰ φυτρώωσιν ἢ ὅταν τὰ χόρτα εἶνε δώδεκα ἕως δεκαπέντε ἑκατοστόμετρα ὑψηλά. Τὴν σκορπίζουσι δ' ἐσπέρας ἢ πρωτὴ εἰς τὴν ὄρσον ἐν καιρῷ ἡσυχῆ καὶ συνεφεῖ πρὶ ἢ μετὰ τὴν βροχὴν. Αὕτη ἡ ἐργασία γίνεται συνήθως κατὰ τὸ ἔαρ.

Περὶ Δημητριακῶν καρπῶν.—Περὶ σίτου.

Δημητριακοὶ καρποὶ μὲ κοινὸν ὄνομα λέγονται ὁ σῖτος ἢ κριθή, ἡ βρώμη (τουρκ. γιουλάφι), ἡ μελίνη (καλαμπόκι), ἡ ὄρυζα καὶ ὁ ἀραβόσιτος (γαλλ. maïs). Τὰ δὲ φυτὰ τὰ προάγοντα αὐτοὺς εἶναι ἑλα ἐνιαύσια. Διότι ἡ βλάστησις αὐτῶν συμπληροῦται συνήθως ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν καὶ δὲν ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν περίοδον ἑνὸς ὀλοκλήρου ἐνιαυτοῦ. Ὁ καυλὸς αὐτῶν ὀνομαζόμενος καλὰ μ.η, ἐκπληροῖ πολλὰς ἀνάγκας καὶ ἰδίως χρησιμεῖ πρὸς διατήρησιν τῶν κατοικιδίων ζώων. Οἱ κόκκοι τῶν δημητριακῶν καρπῶν γενόμενοι ἄλευρον ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν τροφήν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Κατὰ θεῖαν δ' οἰκονομίαν σχεδὸν ὅλοι αἱ χῶραι τῆς οἰκουμένης εἶνε ἐπιτήδεια εἰς καλλιέργειαν τινῶν τῶν φυτῶν τούτων. Διότι ἄλλα μὲν ἀγχαπῶσι τὸ καυσικὸν κλίμα τῶν τροπικῶν, ἄλλα δὲ, καὶ ταῦτα εἶνε τὰ πολυαριθμότερα, προτιμῶσι τὰ ἡμέτερα συκτασμένα κλίματα καὶ δὲν φοβοῦνται τὸν μακρὸν χειμῶνα τῆς βορείου Εὐρώπης.

Μεταξὺ ὅλων τῶν Δημητριακῶν καρπῶν ὁ σῖτος κατέχει τὴν

πρώτην θέσιν διὰ τὴν ἀξιολογότητα καὶ ὠφέλειαν αὐτοῦ. Ἡ ὑλικὴ εὐημερία τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πολυτίμου τούτου φυτοῦ. Ἐκ τοῦ ἀλεύρου τοῦ σίτου κατασκευάζεται ὁ καλῆτερος ἄρτος· τὰ δὲ πίτυρα χωρισθέντα τοῦ ἀλεύρου δυνάμεθα ἐπωφελῶς νὰ μεταχειρισθῶμεν πρὸς διατροφήν τῶν κατοικιδίων ζώων καὶ πρὸ πάντων τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλων κατοικιδίων πτηνῶν. Τὸ ἄχυρόν του χρησιμεύει καὶ ὡς τροφή καὶ ὡς στρωμνὴ τῶν κτηνῶν. Ὁ σίτος εὐδοκιμεῖ πολὺ καλὰ εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη. Ἄλλ' αἱ προσφορώτεραι δι' αὐτὸν γαῖαι εἶνε αἱ περιέχουσαι ἀναλόγως πλειότερον ἄργιλον ἢ τίτανον. Ἀπαιτεῖ προσέτι γῆν ἐπιμελῶς καλλιεργημένην καὶ πολὺ κοπρισμένην.

Ὁ σίτος σπείρεται τὸ φθινόπωρον κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον καὶ δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος μένει εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς. Θερίζεται δὲ τὸν Ἰούνιον. Τινὰ εἶδη σίτου γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *δψιμα* (ἢ *Μαρτιάτικα*) σπείρονται τὸ ἔαρ καὶ δὲν μένουσιν εἰς τὴν γῆν, εἰμὴ τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον μῆνας.

Ὁ σίτος συνήθως προσβάλλεται ὑπὸ τινος ἀσθενείας καλουμένης *ἐρισύβης*, ἣτις καταστρέφει τὴν εἰσοδείαν. Διὰ νὰ προφυλάξωσιν αὐτὸν, ὅσοι οἶόν τε, ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν ταύτην συνηθίζουσι νὰ τὸν μωσχεύωσι μὲ ἀσβεστόνερον, πρὶν τὸν σπείρωσιν, μᾶλλον δὲ, ἀφοῦ τὸν πλύνωσι μὲ θολοστάκτην, νὰ κοκκίωσιν αὐτὸν μὲ ἀσβεστον.

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Εὐγενὴς τις προσεκάλεσε φίλους του εἰς μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον. Ἐνῶ δὲ οὗτοι ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν, εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐστιατήριον δύο προσωπιδόφοροι, οἵτινες κατὰ τὸ ἀνάστημα δὲν ἦσαν ὑψηλότεροι πενταετῶν ἢ ἑξαετῶν παιδίων, καὶ παρίστανον ἓνα τινὰ ἐπίσημον Κύριον καὶ μίαν τινὰ ἐπίσημον Κυ-

ρίαν. Ὁ Κύριος ἐφόρει κόκκινον ἱμάτιον μὲ χρυσᾶ κράσπεδα, ἡ βόστρυχισμένη φενάκη του ἦτο μὲ λευκὸν ἄμυλον πασπαλισμένη, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει πῖλον παριφᾶς ἔχοντα. Ἡ Κυρία ἦτο ἐνδεδυμένη ξανθίζον μεταξωτὸν ὕφασμα (τζαμφέσι) μὲ ἀργυρᾶ πετάλια, εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐφόρει κομψὸν πιλίον μὲ πτερὰ, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει ριπίδιον. Ἀμφότεροι ὠρχοῦντο μὲ χάριν καὶ συχνὰ ἔκαμνον τεχνικώτατα σκιρτήματα· ἕκαστος δὲ τῶν παρόντων διαβεβαίου, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ θαυμάσῃ ἐπαξίως τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν χαριστάτων τούτων παιδίων.

Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν γέρων ἀξιωματικὸς, ὅστις παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν, λαμβάνει ἐξ αὐτῆς ἐν μῆλον καὶ ρίπτει αὐτὸ μεταξὺ τοῦ ὀρχουμένου ζεύγους. Αἰφνης Κύριος καὶ Κυρία ὀρμῶσιν ἐπὶ τὸ μῆλον, ἐρίζουσι πρὸς ἀλλήλους ὡς λυσσαλέοι, ξεσχίζουσι τὰς προσωπίδας καὶ τοὺς κεφαλοδέσμους των, καὶ ἀντὶ ζεύγους ἐπιτηδείων παιδίων παρουσιάζονται δύο ἄγχημοι πίθηκοι. Ὅλοι οἱ συνδαιτυμόνες εἰς τὸ θέαμα τοῦτο ἐξεκαρδίσθησαν ἀπὸ τὸν γέλωτα· ὁ γέρων ὁμως ὄχι παίζων ἀλλὰ σπουδάζων «Πίθηκοι, εἶπε, καὶ ἀνόητοι δύνανται πάντοτε νὰ ἦναι λαμπρότατα ἐστολισμένοι, ταχέως ὁμως ἀνακαλύπτονται τίνες ἀληθῶς εἶνε.

ΟΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΛΙΘΟΙ.

Πλούσιος Κινέζος περιεπάτει εἰς τὸν δρόμον μετὰ κόμπου καὶ ὑπηρεφανείας καὶ ἐσεμνύνετο λίαν ἐπὶ τῶ λαμπρῷ αὐτοῦ ἱματισμῷ, ὅστις χρυσοῦφαντος ὦν ἐκοσμεῖτο καὶ ὑπὸ πολυτίμων λίθων. Γέρων, πτωχὸς καὶ κακῶς ἐνδεδυμένος Βόνζης ἀπήντησεν αὐτὸν, ἐστάθη ἐνώπιόν του, τὸν παρετήρησε πολλάκις ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, ἔκυψε κατόπιν πρὸ αὐτοῦ μέχρις ἐδάφους, καὶ τὸν εὐχαρίστησε ταπεινότητά διὰ τοὺς πολυτίμους λίθους του. «Πῶς, ἠρώτησε

μετ' ἀπορίας καὶ στόμφου ὁ πλούσιος, μήπως σοὶ ἔδωκά ποτέ τινα ἐκ τῶν πολυτίμων λίθων; Ἀληθῶς οὐδέποτε, ἀπῆντησεν ὁ γέρων μοναχός, ἀλλὰ μοὶ δίδετε ἤδη τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδω καὶ νὰ θαυμάσω τὸν λαμπρὸν τοῦτον ἱματισμὸν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους σας, καὶ νὰ ἐξισωθῶ μὲ ὑμᾶς κατὰ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν· διότι οὐδεμία ἄλλη διχφορὰ ὑπάρχει ἤδη μεταξύ ἡμῶν, ἐκτός τοῦ ὅτι ὑμεῖς μὲν λαμβάνετε τὴν φροντίδα καὶ τὸν κόπον νὰ καθαρίζετε καὶ διατηρῆτε αὐτούς, ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἀπηλλαγμένος τούτου τοῦ κόπου.

ΜΥΘΟΣ.

Ἦλθέ ποτε εἰς ἐρημίτου τινὸς τὸν νεῦν ἡ παράξενος ἐπιθυμία νὰ φιλιώσῃ τὸν διάβολον μὲ τὸν Θεόν. «Βλέπεις, Κύριέ μου, ἔλεγε πρὸς τοῦτον, ὅτι ὁ ἄσπικδος ἐχθρός σου διάβολος ἀρπάζει καθ' ἡμέραν ἓν ἐκ τῶν πλάσμάτων σου. Ἐγὼ κρίνω εὐλογον νὰ τὸν συγχωρήσῃς, διὰ νὰ παύσῃ πλέον ὁ τόσος ὀλεθρος τῶν ψυχῶν.» Συγκατένευσεν ὁ Θεός· ὁ δ' ἐρημίτης, ὡς μεσίτης τῆς συνδιαλλαγῆς ὑπῆγε νὰ συμβουλεύσῃ καὶ τὸν διάβολον. «Τί κερδαίνεις, εἶπεν εἰς αὐτόν, ἂν σύρῃς καθ' ἡμέραν τόσας ψυχὰς εἰς τὴν κόλασιν, καὶ μὲ αὐτὰς συγγρόνως κολάζεσαι καὶ σύ; ὠφελιμώτερον ἦθελεν εἶσθαι εἰς σὲ νὰ παύσῃς τοιοῦτον πόλεμον καὶ νὰ φιλιωθῆς μὲ τὸν Θεόν. Μὲ τέσσαρας μόνον λέξεις εἶμαι καλὸς νὰ διαλύσω τὴν διαφορὰν σας». Ἦρσεν εἰς τὸν διάβολον ἡ συμβουλή καὶ ἠρώτητε τὸν ἐρημίτην ποῖαι ἦσαν αἱ τέσσαρες αὐταὶ λέξεις. Ὁ ἐρημίτης ἀπεκρίθη. «Ἦμαρτον, Κύριε, συγχώρησόν με». Μετὰ χορᾶς, ἐπρόσθεσεν ὁ διάβολος· ἀλλ'

εἰπέ μοι πρῶτον τίς μέλλει νὰ προφέρῃ τὰς τέσσαρας ταύτας λέξεις, ἐγὼ ἢ ὁ Θεός; Ἀμα ἤκουσεν παρὰ τοῦ ἐρημίτου ὅτι ἦτο χρεία νὰ τὰς ἐκφωνήσῃ αὐτός, ἀνεχώρησε μὲ κακίαν καὶ ὀργὴν περισσοτέραν τῆς πρώτης.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι δίδουσιν ἀκρόασιν εἰς λόγους διαλλαγῆς ὅχι δι' ἀγάπην τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἐλπίζοντες ν' ἀδικῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς χωρὶς κανένα ἔλεγχον.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Γάλλος καὶ Ἀγγλος ἤριζον πρὸς ἀλλήλους ποῖον ἐκ τῶν δύο ἐθνῶν ὑπερτερεῖ τὸ ἕτερον κατὰ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν, τὴν πρόοδον εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὴν γλῶσσαν, τὰ γράμματα κ.τ.λ. Ἐκαστος καταλαμβάνει, ὅτι εἰς τὸ τέλος τῆς ἐριδος ἦσαν τόσον προχωρημένοι ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀρχήν, ἤγουν ὅτι ἐκάτερος ἦτο πεπεισμένος ὅτι τὸ ἔθνος του ἦτο τὸ πρῶτον μεταξύ ὄλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἀλλ' ὁμως ὁ Γάλλος θέλων μὲ τρόπον εὐγενῆ νὰ δώσῃ πέρασ εἰς ἐριδα ὅχι τόσον εὐχάριστον, ἔκραξε· «Τέλος Κύριε, ἂν δὲν ἤμην Γάλλος, ἤθελον νὰ ἦμαι Ἀγγλος». Καὶ ἐγὼ, εἶπεν τὸ ἀγέρωχον τέκνον τῆς Ἀλβίωτος, «ἂν δὲν ἤμην Ἀγγλος, ἤθελον νὰ ἦμαι Ἀγγλος».

Πάντες γινώσκουσι, ὅτι αἱ Βρυξέλλαι ἦσαν ἄλλοτε ὁ καθ' αὐτὸ τόπος τῆς παρατυπώσεως (contre-façon) ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πρὸ πάντων Γαλλικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα πικρετύπου εἰς πλῆθος οἱ Βέλγαι τυπογράφοι, ἐζημίοναν σημαντικὰ τοὺς Γάλλους συγγραφεῖς καὶ τυπογράφους. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶ διερχόμενος διὰ τῶν Βρυξέλλων παρεκινήθη ὑπὸ νέου τινός, ὅστις ἦτο ἐργάτης

εις ἐν τῶν ἐκεῖ τυπογραφείων νὰ ἐγγράψῃ τι εἰς τὸ Λεύκωμα (album) του. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς συνήγεσε, καὶ ἰδοὺ ἡ φράσις, τὴν ὁποίαν ἔγραψε. «Τοῦτο δὲν εἶνε παρατύπωσις τῆς γραφῆς (γραψίματος) τοῦ Ἀλεξάνδρου Δυμᾶ».

ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ.

Ἐκτορα τὸν Πριάμου Διομήδης ἔκτανεν ἀνὴρ
Αἴας πρὸ Τρώων ἔγχρει μαρνάμενος.

Εἶδον ἐγὼ ποτε θῆρα δι' ὕλης τμητοσιδήρου
ὑπτιον ὄρθα τρέχοντα, ποσὶν δ' οὐχχ' ἤπτετο γαίης.

Εἰ πυρὸς αἰθομένου μέσσην ἑκατοντάδα θείης,
παρθένου εὐρήσεις υἷα καὶ φονέχ.

ΓΡΙΦΟΣ.

ΛΥΣΙΣ

Τοῦ ἐν τῷ Η'. τεύχους αἰνίγματος «Πανδέκτης» τοῦ δὲ γρίφου «Φίλος μὲν Πλάτων φιλότατη δ' ἡ ἀλήθεια».